

მიგელ დე უნამუნო
ნამდვილი მამაკაცი

ხულიას სილამაზის ამბავი განთქმული იყო ოდინდელ ქალაქ რენადას მთელ შემოგარენში; ხულია ისეთივე სასიქადულო და ღირსსაცნობი გახლდათ, ვითარცა დედაქალაქის საამაყო საუნჯე, ოღონდ ბუნებრივი და ცოცხალი ქალაქის იშვიათ მეგლთა შორის. „მივდივარ რენადას, – იტყოდნენ ხოლმე, – ტაძრისა და ხულია იანიესის სანახავად“. ამ უმშვენიერესი ქმნილების თვალეში კი რაღაც საბედისწერო ჭვიოდა. მის მნახველს მოსვენება ეკარგებოდა, მოხუცებს გულზე სევდა შემოაწვებოდა, ყველას თვალს სტაცებდა, ახალგაზრდებს ხომ იმ ღამეს რული არ ეკარებოდათ. ის კი თავის ხიბლს რომ გრძნობდა, მით უფრო უმძიმებდა გულს ავბედითი წინათგრძნობა. ასე გეგონებოდათ, გულის სიღრმიდან იდუმალი ხმა უჩიჩინებს, „შენი სილამაზე დაგლუპავსო!“ და სულ იმას ლამობდა, ყური არ ეთხოვებინა მისთვის.

მთელი ამ მხარის სასახელო ლამაზმანის მამა, დონ ვიქტორინო იანიესი ერთი მეტად ბნელი წარსულისა და ზნეობის კაცი, თავის იმედებს ქალიშვილზე ამყარებდა, ის იყო მისი ერთადერთი და უკანასკნელი ნუგეში, მარტო ის იხსნიდა, თუ იხსნიდა გაჭირვებისგან. იგი სავაჭრო აგენტი კი იყო, მაგრამ საქმე სულ უარესად მისდიოდა, მარტო შვილის იმედი ჰქონდა ცარიელ-ტარიელი რომ არ დარჩენილიყო. მას ვაჟიშვილიც ჰყავდა, მაგრამ მისთვის დაკარგული იყო, კარგა ხანია მისი ასავალ-დასავალიც კი არ იცოდა.

– ხულიას გარდა აღარავინ დაგვრჩენია, – ეტყოდა ხოლმე ცოლს, – ყველაფერი იმაზეა დამოკიდებული, როგორ გავათხოვებთ, ან როგორ გათხოვდება, თუ რამე სისულელეს არ ჩაიდენს, მე კი მაინც მეშინია, რომ ჩაიდენს, აი, მაშინ ხომ დავიღუპეთ და ეგაა.

– მაინც რას ეძახი სისულელეს?

– იმას, რასაც შენ ამბობ. ავი სულ იმას გიმეორებ, ანაკლიტა, საღი აზრის ნატამალიც არ გაგაჩნია-მეთქი...

– კარგი, მაგრამ საიდან უნდა გამაჩნდეს, ვიქტორინო? შენც ადექი და გამანათლე, ამ ოჯახში ხომ მარტო ერთი შენ ხარ ჭკუის კოლოფი...

– ცოტა ჭკუა შენც რომ გქონოდა, არ დაგავიწყდებოდა ასჯერ მაინც რომ მითქვამს თვალი ფხიზლად გეჭიროს-მეთქი. როგორმე უნდა ჩამოაშორო ის თავისი რეგვენი თაყვანისმცემლები, სულერთია, ტყუილად კარგავს დროსა და ჯანმრთელობას, რენადელი გოგოებისა არ იყოს. აღარ დავინახო ის ჩიტირეკიები ჩვენ ღობესთან, ან ის სტუდენტი სასიძოები რომ ეკურკურებოდნენ.

– მერე მე რა უნდა ვქნა?

– რა და, როგორმე უნდა გააგებინო, რომ ჩვენი მომავალი და კეთილდღეობა, შენი და ჩემი, ჩვენი ღირსება, ხომ გესმის!..

– ჰო, მესმის.

– არა, არ გესმის! ჩვენი ღირსება-მეთქი, გაიგე? ჩვენი ოჯახის ღირსება მის გათხოვებაზეა დამოკიდებული. მან უნდა იცოდეს თავისი თავის ფასი!

– საბრალო!

– საბრალო? იმის მეტს რას ვთხოვ, რომ ის თავისი შარახვეტია საქმროები ჩამოიშოროს და იმ სულელური რომანების კითხვასაც დაანებოს თავი, ასე სწორედ ამან აურია ჭკუა-გონება.

– შენ ის მითხარი, მე რა ვქნა?

– კარგად უნდა დაფიქრდე, აწონ-დაწონო ყველაფერი, გაიგო, თუ რას ნიშნავს ჩვენთვის მისი სილამაზე და რა სიკეთეს მოგვიტანს.

– მე კი მისი ასაკისა რომ...

– აბა, ანაკლიტა ახლა შენებურად არ მოჰყვე ლათაიებს! პირს ისე ხომ არ გააღებ, რომ რამე სისულელე არ წამოროშო. შენ მისი ასაკისა... მისი ასაკისა... მეც მაშინ გაგიცანი...

– ჰო, ჩემდა სავალალოდ... და ასე დაშორდნენ მშვენიერი ქალიშვილის მშობლები, რომ მეორე დღეს ისევ გაეგრძელებინათ შეწყვეტილი საუბარი.

საბრალო ხულია კი იტანჯებოდა, რადგან კარგად იცოდა მამის გამოუსწორებელი ანგარებისა და განზრახვის ამბავი. „ჩემი გაყიდვა უნდა, – ამბობდა იგი გულში, – ოღონდ კი თავის წამხდარ საქმეს ეშველოს რამე და ციხეს გადაურჩეს!“ და ასეც იყო.

არც ხულიას დაუყოვნებია და ინსტინქტის წაქეზებითა თუ სულაც ჯიბრზე, შეხვდა პირველივე თაყვანისმცემელს.

– თუ ღმერთი გწამს, შვილო, ყური დამიგდე, – უთხრა დედამ, – უკვე ვიცი და კიდევ დავინახე ის, ჩვენს სახლს გარს რომ უვლიდა და რაღაცას განიშნებდა. არც ის გამომპარვია, წერილი რომ მიიღე მისგან და არც შენ დაგიგვიანებია პასუხი...

– მაშ, რა ვქნა, დედა? ასე მონასავით როდემდე ვიცხოვრო, პატიმარივით, სანამ სულთანს არ გამოჩნდება და მამაჩემი არ მიმყიდის, არა?

– ამას როგორ ამბობ, შვილო?..

– ნუთუ იმის ნება არა მაქვს, რომ საქმრო მეც მყავდეს?

– კარგი, ოღონდ ნამდვილი იყოს, სარწმუნო.

– მერე როგორ უნდა გავიგო ნამდვილია თუ არა? რამენაირად ხომ უნდა დავიწყო, ჯერ მაინც ხომ უნდა დაველაპარაკო, გავიცნო, რომ შემეყვარდეს.

– შეგიყვარდეს... შეგიყვარდეს...

– მაშ, მყიდველს უნდა დაველოდო?

– შენთან და მამაშენთან ხომ ვერაფერს გახდება ადამიანი. ასეთები ხართ იანიესები.

დასწყევლოს ღმერთმა ის დღე, როცა მამაშენს გავეყვი ცოლად.

– ავი მეც ამას ვამბობ, არ მინდა, რომ ერთ დღესაც მეც შენსავით სანანებლად გამიხდეს.

და დედაც მაშინვე გაერიდა. ხულია კი ჯიბრზე პირველ სართულზე ჩავიდა, რომ ერთ პირველივე ხელის მთხოვნელს ფანჯრიდან მაინც დალაპარაკებოდა. „ვაითუ, მამაჩემმა მოგვისწროს, – ფიქრობდა იგი, – არც იმას მოერიდება, რომ უდიერად მომექცეს. თუმცა ჯობია ყველამ გაიგოს, რომ მე მისი მსხვერპლი ვარ, რომ ჩემი სილამაზით ვაჭრობს“. და ასე, პირველივე შეხვედრის დროს რენადელ ახალბედა ტენორს გაანდო თავისი ოჯახისა და თავისი უსიხარულო ცხოვრების ამბავი; არც ის დაუმაღავს, რომ მისი იმედი ჰქონდა, მარტო მას შეეძლო მისი გადარჩენა. და ენრიკემ, თუმცა კი მოხიბლული იყო მისი სილამაზით, იგრძნო როგორ უცივდებოდა გული – „ეს ქალიშვილი ასე მწვავედ რომ განიცდის თავის მდგომარეობას, უთუოდ სანტიმენტალური რომანების კითხვის ბრალია“. და იმ დროს, როცა ლამის მთელმა რენადამ გაიგო იმ მხარეში სილამაზით განთქმულმა ქალიშვილმა ღირსად ცნო ახალგაზრდა ტენორი, უკვე დაიწყო იმაზე ფიქრი და გზების ძიება, როგორ ჩამოშორებოდა მშვიდობიანად და საბაბიც დროზე გამოჩნდა. ერთ დღესაც, როცა ხულია მასთან შესახვედრად ქვედა სართულზე ჩავიდა დაღონებული და ტირილისგან თვალეზღაწითლებული და უთხრა:

– ვაიმე, ენრიკე, ამის გაძლება აღარ შემიძლია; ამას აღარც ჩემი სახლი ჰქვია და აღარც ოჯახი; ეს მართლა ჯოჯოხეთია. მამაჩემმა უკვე გაიგო ჩვენი ურთიერთობის ამბავი და სულ გადაირია. შენ წარმოიდგინე, რომ გუშინ საღამოს, თავის მართლება რომ ვცადე, კიდევ გამარტყა!

– რა მხეცობაა!

– შენ კარგად არ იცნობ, ისიც კი თქვა, ჩემთან ექნება საქმეო...

– ვნახოთ, რაც მოხდება! ესღა მაკლდა. – გულში კი გაიფიქრა, „ეს ამბავი დროზე უნდა დამთავრდეს, თორემ ამ მართლაც კაციჭამიას შეუძლია რამე საშინელება ჩაიდინოს, თუ მიხვდება, რომ მისი საუნჯის მოტაცებას ვაპირებ, თუმცა მისი ვალების გადამხდელი ისედაც არ ვიყავი; ამ ხაფანგს როგორმე უნდა დავადწიო თავი...“

– მითხარი, ენრიკე, გიყვარვარ?

– განა ეს საკითხავია?

– მიპასუხე, გიყვარვარ?

- მთელი სულითა და გულით, ჩემო გოგონა!
- ნამდვილად?
- ნამდვილად და მერე როგორ!
- თავსაც არ დაზოგავ ჩემი გულისთვის?
- ჰო, ყველაფრისთვის მზად ვარ!
- მაშ, კარგი, მომიტაცე, წამიყვანე აქედან; გავიქცეთ, გავეცალოთ აქაურობას, წავიდეთ შორს სადმე, ძალიან შორს, მამაჩემმაც რომ ვერ მომაგნოს.
- დამშვიდდი, ბავშვო!
- არა, არა, თუ გიყვარვარ მომიტაცე! მოსტაცე მამაჩემს მისი საუნჯე, რომ ვეღარ გაყიდოს! არ მინდა, რომ გამყიდონ, მინდა, რომ მომიტაცონ, მაშ, მომიტაცე!
- და მათ მოილაპარაკეს როდის და როგორ გაიქცეოდნენ.
- მაგრამ მეორე დღეს, დათქმულ დროზე, როცა ხულიას უკვე ჩალაგებული ჰქონდა ტანსაცმელი და ფუთაც შეკრული, შეთანხმების თანახმად, ეტლიც უნდა მოსულიყო, ენრიკე არც გამოჩენილა. „მშიშარა, ლაჩარი და ლაჩარზე უარესი! უსინდისო და უფრო უარესი“ – ფიქრობდა საბრალო ხულია და საწოლზე დამხობილს ლამის კბილებით დაეგლიჯა ბალიში, – მერე როგორ მეფიცებოდა მიყვარხარო! არა, არა, არ ვყვარებივარ; მარტო ჩემი სილამაზე ხიბლავდა, ან ეგებ არც ეს! ეტყობა, მხოლოდ ის სურდა, რენადა აელაპარაკებინა, ეტრაბახა, რომ მე, ხულია იანიესმა თვითონვე ვაღიარე საქმროდ და იქნება ისაცა თქვას, ვითომ გაქცევაც მე შევთავაზე. გარეწარი, გარეწარი, გარეწარი! მამაჩემზე უარესი უსინდისო ყოფილა; უსინდისო, მასაც კაცი უნდა ერქვას? თუმცა ყველა კაცი ერთნაირია! – და ხულია უნუგემო სასოწარკვეთილებამ შეიპყრო.
- შვილო, – უთხრა დედამ, – ვხედავ, ეს ამბავიც დამთავრდა და მადლობა ღმერთს. ჩანს, მამაშენი მართალი ყოფილა, თუ ასე გააგრძელებ, უარესი დაგემართება და ღირსება შეგელახება.
- როგორ გავაგრძელებ?
- ასე, თუ პირველივე თაყვანისმცემელს შეხვდები; პრანჭია ლამაზმანის სახელსაც დაიმსახურებ და...
- მით უკეთესი, დედა, მით უკეთესი, კიდევ უფრო მეტი თაყვანისმცემელი გამომიჩნდება და ეს ყველაფერი იქამდე გაგრძელდება, სანამ ღმერთის ნაბოძებ სილამაზეს არ დაკვარავ.
- ვაი, ჩემს დღეს! შენც მამაშენის ჯიშისა ხარ, შვილო!
- და მართლაც სულ მალე ახალი თაყვანისმცემელიც გამოჩნდა, მაგრამ ხულია მასაც ისევე ენდო, როგორც ენრიკეს და ისიც ასევე დააფრთხო. თუმცა პედრო უფრო მტკიცე ხასიათისა აღმოჩნდა. ხულიამ მასაც იგივე შესთავაზა, გავიქცეთო.
- ყური დამიგდე, ხულია, – უთხრა პედრომ, – მე გაქცევის წინააღმდეგი არ ვარ, უფრო მეტიც, ეს კიდევ მხიბლავს, შენ წარმოიდგინე! კარგი, გავიქცეთ, მაგრამ მერე რა ვქნათ, სად წავიდეთ, როგორ მოვიქცეთ?
- ამაზე მერე ვიფიქრებთ!
- არა, ასე არაფერი გამოვა, არა! ეს უკვე ახლავე უნდა ვიცოდეთ, მე დღესდღეობით და გარკვეული დროის განმავლობაში შენი რჩენის საშუალება არ მექნება, არც ჩემს ოჯახში მიგვიღებენ, ხოლო რაც შეეხება მამაშენს!.. ერთი სიტყვით, ასეა, ახლა მითხარი, კიდევ რომ გავიქცეთ, მერე რას ვიზამთ?
- რას? ჯერ ისა თქვი, სიტყვას ხომ არ გატეხ.
- მაინც რას გავაწყობთ?
- ხომ არ გეშინია?
- მითხარი, რას ვიზამთ?
- რას და... თავს მოვიკლავთ!
- ხომ არ გაგიჟდი, ხულია!

– გაგვიჟი, ჰო, სასოწარკვეთილებამ გადამრია, სიძულვილმა გამაგიჟა. იმის შიშმა დამაკარგვინა ჭკუა-გონება, რომ მამაჩემი მიპირებს გაყიდვას... და თუ შენც გაგიჟდები, თუ ჩემი სიყვარული შენც გაგაგიჟებს, მაშინ შენც ჩემთან ერთად მოიკლავ თავს.

– მაგრამ აბა, ერთი დაფიქრდი, ხულია, თუკი მე ისე გამაგიჟებდა შენი სიყვარული, რომ შენთან ერთად მეც თავს მოვიკლავდი, იმას რატომ აღარ ამბობ, რომ შენც ჩემი სიყვარულის გამო მოიკლავდი თავს და არა მამაშენისა და შენი ოჯახის სიძულვილის გამო. ეს კი ერთი და იგივე სულაც არ არის!

– აჰა, ხედავ, რა კარგად მსჯელობ! განა სიყვარულს მსჯელობა შეეფერება? და მათი ურთიერთობაც ასე დამთავრდა. და ხულიამ ისევ გაუმეორა თავის თავს: „არც ამას ვუყვარდი, არც ამას. მათ, ყველას, ჩემი სილამაზე ხიბლავდა და არა მე თვითონ. მარტო ფირნიშად ვუნდივარ!“ და მწარედ ატირდა.

– ხედავ, შვილო, – უთხრა დედამ, – მეც ამას არ გეუბნები? აჰა, ეს მეორეც ხომ წავიდა!

– კიდევ ასი წავა, დედა; დიახ, ასი, სანამ არ გამოჩნდება ის, ვინც თქვენგან მიხსნის, თქვენგან, ჩემი გაყიდვა რომ გინდათ.

– ეს მამაშენს უთხარი.

დონია ანაკლიტამ მაშინვე თავის ოთახს მიაშურა, რომ იქ მარტოს ეჯერებინა გული ტირილით.

– კარგად მომისმინე, შვილო, – ბოლოს მამამ უთხრა შვილს, – ის შენი ორი საქმრო ისე წავიდა, რომ მე არაფერი მიღონია, მაგრამ ახლა იცოდე, რომ დღეის შემდეგ ასეთ სისულელეებს აღარ მოვითმენ. ასე რომ, დაიმახსოვრე.

– შენ ჯერ ყველაფერი არ იცი! – შესძახა ქალიშვილმა და მწარედ გაიცინა; მამას თვალებში შეხედა ჯიუტად და გამომწვევად.

– აბა, რას იტყვი? – ჰკითხა მამამ დამუქრებით.

– იმას... რომ კიდევ ერთი საქმრო გამომიჩნდა!

– კიდევ? ვინ არის?

– ვინ? ვერ ხვდები, ვინ?

– თქვი, მე არ მეხუმრება, თქვი, მოთმინება არ დამაკარგვინო.

– როგორ გგონია, ვინ იქნება, თუ არა თავად დონ ალბერტო მენენდეს დე კაბუერნიგა.

– ხომ არ გაგიჟდი? – შესძახა დედამ.

დონ ვიქტორინოს მკვდრისფერი დაედო და ხმა ველარ ამოიღო. დონ ალბერტო მენენდეს დე კაბუერნიგა გახლდათ ძალიან მდიდარი მემამულე, თავაშვებული და დიდი მექალთანე და ამასთან თავშეუკავებელი, მასზე ამბობდნენ, არაფერს დაერიდება და არც დაინანებს, ოღონდ თავისას მიაღწიოსო; დაქორწინებულიც იყო და განქორწინებულიც; ორჯერ იქორწინა და ორჯერ გაეყარა, თუმცა ცოლები გვარიანად კი უზრუნველყო.

– აბა, ამაზე რას იტყვი, მამა? ხმას რატომ არ იღებ?

– ხომ არ გაგიჟდი?

– არა, არც გაგვიჟდი და არც არაფერი მეღანდება. ის ჩვენს ქუჩაზე დასეირნობს და ჩვენს სახლს უტრიალებს. ხომ არ გინდა, ვუთხრა, რომ დაგელაპარაკოს, კარგად მორიდდებით.

– ახლა წავალ, თორემ ეს ამბავი ცუდად დამთავრდება.

და იგი ადგა და სახლიდან წავიდა.

– კარგი, მაგრამ, შვილო, ჩემო შვილო!

– გეუბნები, დედა, ეს კიდევ მოეწონა, არ გჯერა? მას ხომ შეუძლია დონ ალბერტოსაც კი მიმეიდოს.

საბრალო ქალიშვილის ნება ბოლოს მაინც გატყდა; კარგად იცოდა, რომ ასეთი გარიგებაც კი მისთვის დიდი ხსნა იქნებოდა, ოღონდ მამისგან, ამ სახლიდან გაეღწია და მერე სულერთი იყო რაც მოხდებოდა.

*

სწორედ იმ ხანებში რენადის მიდამოებში ყველაზე ვრცელი და ნაყოფიერი მიწის ნაკვეთები ვინმე ინდიელმა ალეხანდრო გომესმა იყიდა. არავინ არაფერი იცოდა მისი

წარმოშობისა თუ წინაპრების შესახებ; არც მისი მშობლებისა და ნათესავების ამბავი გაეგონათ, არც მისი სოფლის სახელი სმენოდა ვინმეს და არც მისი ბავშვობა ახსოვდათ. მარტო ის იცოდნენ, რომ სულ პატარა ყოფილა, როცა მშობლებს ჯერ კუბაზე წაუყვანიათ, მერე მექსიკაში და იქ თურმე დიდი ქონება შეუძენია, მართლა ზღაპრული ქონება, მაგრამ როგორ და რა გზით, არც ეს იცოდა ვინმემ, რამდენიმე მილიონ დუროზეც კი ლაპარაკობდნენ, მერე ოცდაათობითი წლისა რომ გახდა, ესპანეთში დაბრუნდა და კიდევ დამკვიდრდა. იმასაც ამბობდნენ, რომ ქვრივი იყო და შვილები არ ჰყავდა; ერთი სიტყვით, ნამდვილ ზღაპრებს ჰყვებოდნენ; ისინი კი, ვინც მას ასე თუ ისე იცნობდა, ამბობდნენ, მეტისმეტად პატივმოყვარე კაცია, დიდი გეგმები აქვს, მაგრამ ძალიან თავისნება და ჯიუტია, თან ძალიან გულჩათხრობილიაო. იგი თავისი პლებეური წარმოშობით თავსაც კი იწონებდა.

– როცა ფული გაქვს, შენთვის ყველა გზა ხსნილია, – იტყოდა ხოლმე.

– არც ყველასთვის და არც ყოველთვის, – შეეპასუხებოდნენ.

– არა, რა თქმა უნდა, არა ყველასთვის; მარტო მათთვის, ვინც გაისარჯა და თვითონ იშოვა, ხოლო ის სენიორიტოები, ვინც მემკვიდრეობით მიიღო, გრაფები თუ ჰერცოგები რომ ბრძანდებიან, ის უმაქნისები, ვერასოდეს წავლენ წინ, მილიონებიც რომ ჰქონდეთ. მაგრამ მე? მე? მე, რომელმაც ვიცი, როგორ ვიშოვე, მე თვითონ რომ მოვიპოვე ჩემი შრომითა და გარჯით? მე?

ერთი მოგესმინათ, როგორ წარმოთქვამდა სიტყვას – მე! თავისი პიროვნების ამგვარი წარმოჩენით თავის თავს ნამდვილ მამაკაცად წარმოაჩენდა.

– მართლაც არაფერი ყოფილა ჩემს ცხოვრებაში ისეთი, მე რომ მომინდომებია და არ შემისრულებია. თუკი მოვისურვებ, შემიძლია მინისტრიც კი გავხდე! მაგრამ ეს გულშიც კი არასდროს გამივლია!

*

ალეხანდროს რენადის სასახელო, უმშვენიერესი ხულიას შესახებ რომ უამბეს, „მე თვითონ უნდა ვნახო!“ – თქვა და მერე როცა ნახა, გადაწყვიტა: „მე ის უნდა მოვინადირო!“

– იცი, მამა, – უთხრა ერთ დღესაც ხულიამ, – ერთი ხანია სულ იმ საზღაპრო ალეხანდროზე რომ ლაპარაკობენ, იმაზე კარბახედო რომ იყიდა...

– ჰო, ჰო, ვიცი, ვისზეც ამბობ; მერე რაო?

– ისიც იცი, რომ მასაც ჩემზე უჭირავს თვალი?

– ალბათ მეხუმრები, ხულია...

– არა, არ გეხუმრები, სრული სიმართლეა, სულ გარს მიტრიალებს.

– დავიჯერო არ ხუმრობ?..

– აჰა, მისი წერილი ნახე!

და მან უბიდან ამოიღო წერილი და მამას სახეში ესროლა.

– მერე შენ რას ფიქრობ, რას იზამ? – ჰკითხა მამამ.

– რა უნდა ვქნა!.. ვეტყვი, რომ შენ გნახოს და ფასზე მოგელაპარაკოს!

დონ ვიქტორინომ ერთი კი შეხედა შვილს და უსიტყვოდ გავიდა ოთახიდან. ამის მერე, რამდენიმე დღის განმავლობაში სახლში მძიმე სიჩუმე და უთქმელი ბოდმა სუფევდა. ხულიამ თავის ახალ თაყვანისმცემელს საპასუხო წერილი გაუგზავნა, მაგრამ წერილი სარკაზმითა და ზიზღით იყო გაჟღენთილი; ცოტა ხანში მეორე წერილიც მიიღო, ულაზათო, მოუქნელი ხელით, მსხვილი კუთხოვანი ასოებით კი იყო დაწერილი, მაგრამ გარკვევით იკითხებოდა: „ამ ყველაფრით იმას მიაღწევთ, რომ ბოლოს ჩემი გახდებით. ალეხანდრო გომესმა იცის, როგორ მიაღწიოს დასახულ მიზანს.“ ხულიამ რომ ეს სიტყვები წაიკითხა, გულში თქვა: „აი, ვინ არის ნამდვილი მამაკაცი! თუ მიხსნის, სწორედ ის მიხსნის! ის მე გამომისყიდის!“ ამ, მეორე წერილის მიღებიდან ორიოდ დღეც არ იყო გასული, რომ დონ ვიქტორინომ თავისთან მიიხმო შვილი, კარი ჩაკეტა და ლამის დაჩოქილმა და თვალცრემლიანმა უთხრა:

– მომისმინე, შვილო, ახლა ყველაფერი შენს გადაწყვეტილებაზეა დამოკიდებული, ჩვენი მომავალი, ჩემი ღირსება... თუ შენ არ დათანხმდები ალექსანდროს, სულ ცოტა ხანში ჩემი გაკოტრების ამბავს მთელი ქვეყანა გაიგებს, ჩემი ვალებისა და ჩემი...

– კმარა, აღარაფერი თქვა.

– ვეღარ დავმალავ, უკვე ვადაც იწურება და ციხეც არ ამცდება. აქამდე როგორღაც გადავრჩი... შენი წყალობით! შენი სახელით ვსარგებლობდი! შენი სილამაზე იყო ჩემი დამცველი. „საბრალო ბავშვიო“, სულ ამას იძახდნენ.

– და თუ დავთანხმდები?..

– ამაზე უკეთესს რას იზამ; მაშინ მთელ სიმართლეს გეტყვი. მან იცოდა ჩემი მდგომარეობა, ყველაფერი კარგად გამოიძია და ახლა მე უკვე შემძლია თავისუფლად ამოვისუნთქო, სულ ერთიანად გადაიხადა ჩემი ვალები, გამინაღდა თამასუქები და ასე გადამარჩინა...

– კმარა, ვიცი, აღარაფერი თქვა, ახლა?..

– ახლა მასზე ვართ დამოკიდებული, მის ხარჯზე ვცხოვრობ, ჩვენ მას შევეყურებთ ხელში, ჩვენ, ყველა და შენ თვითონაც...

– ერთი სიტყვით, უკვე გამყიდე, არა?

– არა, მე კი არა, მან გვიყიდა...

– გამოდის, რომ მე თვითონ მინდა თუ არ მინდა, მას ვეკუთვნი, არა?

– არა, ამას კი არ მოითხოვს; არაფერს არ მოითხოვს, არა, არაფერს!

– რა სულგრძელობაა!

– ხულია!

– კმარა, კმარა, ყველაფერი გასაგებია. უთხარი ჩემი სახელით, როცა მოისურვებს, მაშინ მოვიდეს.

და ეს რომ თქვა, გააჟრჟოლა. ეს ვინ თქვა? ნუთუ მე თვითონ? არა, ეს სხვამ თქვა, იმან, მასში რომ ჩაბუდებულია და ასე ტანჯავს.

– მადლობელი ვარ, შვილო, მადლობელი!

მამა წამოდგა და სცადა შვილისთვის ეკოცნა, მაგრამ მან შეაჩერა და შესძახა:

– არა, არ მომიახლოვდე, არ გამაჭუჭყიანო!

– მაგრამ, შვილო...

– ახლა წადი და შენს თამასუქებს აკოცე! ანდა სულაც იმ შენი ქალაღების ფერფლს, ციხეს რომ გადაგარჩინა.

*

– მე შენთვის არ მითქვამს, ხულია, რომ ალექსანდრო გომესმა კარგად იცის, როგორ მიაღწიოს დასახულ მიზანს? ჩემთან არავის გაუვა ოინები! ჩემთან!

ეს იყო პირველი სიტყვები, რაც ახალგაზრდა შეძლებულმა ინდიელმა უთხრა დონ ვიქტორინოს ქალიშვილს პირველივე სტუმრობის დროს; მათივე სახლში... და ამ სიტყვების გაგონებაზე ქალიშვილი ცახცახმა აიტანა, რადგანაც თავის ცხოვრებაში პირველად იგრძნო, რომ ნამდვილი მამაკაცის წინაშე იდგა და უფრო მორჩილი და არცთუ უხეში ეჩვენა, ვიდრე ელოდა.

მესამედ რომ ესტუმრა, მშობლებმა ისინი მარტო დატოვეს. ხულია კანკალებდა.

ალექსანდრო დუმდა, მაგრამ ეს ცახცახი და დუმილი დიდხანს არ გაგრძელებულა.

– ავად ხომ არ ხართ, ხულია, – უთხრა მან.

– არა, არა, კარგად ვარ!

– მაშ, ასე რატომ კანკალებთ?

– ალბათ შემცივდა.

– არა, შიშისგან.

– შიშისგან? რისი უნდა მეშინოდეს?

– გეშინიათ, ჩემი გეშინიათ!

– თქვენი რატომ უნდა მეშინოდეს?

– არ ვიცი, მაგრამ ჩემი გეშინიათ!
და ამ შიშმა ცრემლებში ნახა გამოსავალი. ხულია ტიროდა, ცრემლები გულიდან, სულის სიღრმიდან მოედინებოდა. ქვითინისგან მთელი სხეული უკანკალებდა და სუნთქვა უგუბდებოდა.

– ნუთუ ასეთი ურჩხული ვარ? – დაიჩურჩულა ალექსანდრომ.
– მე გამყიდეს! მე გამყიდეს! ჩემი სილამაზე სავაჭროდ გახადეს! მე გამყიდეს!
– ეს ვინ გითხრა?
– მე ვამბობ, მე! მაგრამ არა, მე თქვენი მაინც არ გავხდები... მარტო მკვდარს თუ...
– შენ ჩემი გახდები, ხულია, ჩემი გახდები... და შეგიყვარდები კიდეც! შეუძლებელია, რომ არ შეგიყვარდეთ, მე? ესლა მაკლია!
და მან ისეთი კილოთი წარმოთქვა „მე“, რომ ხულიას ერთბაშად შეაშრა ცრემლები და თითქოს გულიც კი გაუჩერდა. უცბად შეხედა ამ კაცს და მაშინვე თავისმა შინაგანმა ხმამ შეახსენა: „ეს არის ნამდვილი მამაკაცი!“

– ნება თქვენია, რაც გინდათ, ის ქენით!
– ამით რისი თქმა გინდა? – ჰკითხა კაცმა და დაჟინებით მიმართა შენობით.
– არ ვიცი... არ ვიცი, რას ვამბობ...
– რას ნიშნავს ეგ სიტყვები, რაც გნებავთ ის ქენით?
– ჰო, რაც გნებავთ...
– მაგრამ მე რაც მინდა, – და ეს მე გამარჯვებულის მტკიცე ნათქვამი იყო, – არის ის, რომ ჩემი ცოლი გახდე.
ხულიას უნებურად კვილი აღმოხდა და თავისი დიდრონი, უმშვენიერესი, გაცეცხლები და გაბრწყინებული თვალები მიაპყრო ამ კაცს, რომელმაც გაიცინა და გაიფიქრა: „მე მეყოლება ყველაზე ლამაზი ცოლი მთელ ესპანეთში!“

– აბა, რა გეგონა?..
– მე მეგონა... მე მეგონა...
და ისევ იგრძნო, რომ გული ყელში ებჯინებოდა და ცრემლები ახრჩობდა. მერე ისიც იგრძნო, როგორ შეეხო მისი ტუჩები და ისევ გაიგონა მისი სიტყვები:

– დიახ, ჩემი ცოლი... ჩემი... ცხადია, ჩემი კანონიერი ცოლი! ჩემს ნებას დაამოწმებს კანონი! ან ჩემი ნება – კანონს!
– დიახ... მე შენი ვარ...
და ასე დაჰყვა მის ნებას. ქორწინებაზეც მოილაპარაკეს.

*

მაინც რა დაინახა ამ კაცში, ამ ტლანქსა და გულდახშულ კაცში ისეთი, რომ მისი კიდეც ეშინოდა და კიდეც იზიდავდა? ყველაზე უფრო მაინც ის აშინებდა, რომ იგი რაღაც უცნაურ გრძნობას აღუძრავდა, ეს რაღაც აუხსნელი გრძნობა იყო, რაღაც სიყვარულის მსგავსი გრძნობა. რატომ არ უნდოდა მას, ხულიას, რომ შეჰყვარებოდა ის კაცი, ავანტიურისტი, ვისაც მიზნად ჰქონდა დასახული ყველაზე ლამაზი ცოლი ჰყოლოდა, ვინც სახელსაც გაუთქვამდა და თავისი მილიონებით ყველას ყურადღებასაც მიიპყრობდა. მაგრამ რაკი მაინც არ ჰქონდა სურვილი, რომ ეს კაცი შეჰყვარებოდა, სიყვარულის მსგავს გრძნობას ხომ აღუძრავდა და ეს კი სიყვარულის თავისებური გამოხატულება იყო. ეს კი ისეთ სიყვარულს ჰგავდა, რაც ტყვე ქალის გულში შეიძლება აინთოს გამარჯვებული დამპყრობლის მიმართ. მაგრამ არა, ის არ უყვიათ, არა! მან იგი დაიპყრო, მოინადირა.

„თუმცა მას ნამდვილად ვუყვარვარ? – ფიქრობდა ხულია, – მას მე ვუყვარვარ? მე, როგორც იტყოდა ხოლმე ის? და მერე როგორ იტყვის ხოლმე! როგორ წარმოთქვამს ამ თავის მე-ს! ნეტავ მას მე ვუყვარვარ თუ ჩემი სილამაზე, თავი რომ მოიწონოს? ნუთუ მისთვის რაიმე ძვირფას ნივთზე მეტი ფასი მაქვს? რაც უნდა იყოს, მაინც ჩემი ქმარი იქნება და ჩემს დაწყევლილ კერას მაინც დავაღწევ თავს, მამაჩემისგან გავთავისუფლდები; ის ხომ ჩვენთან ერთად მაინც არ იცხოვრებს, არა! პენსიას დავუნიშნავთ და თუ საბრალო დედაჩემზე მაინც მოუწდება ჯავრის ამოყრა, რამდენიც უნდა, ეკურკუროს თავის

მოსამსახურეებს. ვალების აღებას ხომ გადავაჩვევთ. მე კი მდიდარი ვიქნები, ძალიან მდიდარი, ზღაპრულად მდიდარი!”

მაგრამ ეს მაინც დიდად სანუგეშო არ იქნებოდა. რენადელების შურთანობის ამბავიც იცოდა, მერე როგორ ალაპარაკებდა ხალხს მისი მართლაც შესაშური ბედი; იტყვიან, აი, რა სიკეთე მოუტანა მისმა სილამაზემ, რა ფუფუნებაში ჩააგდო. მაგრამ უყვარდა კი იგი ამ კაცს? ნამდვილად უყვარდა? „მე მოვინადირებ მის გულს, მოვიპოვებ მის სიყვარულს – იტყოდა ხოლმე – ჩემთვის აუცილებელია, რომ მას ვუყვარდე. როგორ შეიძლება მისი ცოლი მერქვას და არ ვუყვარდე; ეს ხომ იმაზე უარესი იქნებოდა, ვიდრე ჩემი ყიდვა, თუმცა მე კი მიყვარს?“ და მის წინაშე ყოველთვის შიშის გრძნობა შეიპყრობდა ხოლმე და თავისი შინაგანი, იდუმალი ხმაც უჩიჩინებდა: „ეს არის ნამდვილი მამაკაცი!“ ყოველთვის, როცა კი ალექსანდრო წარმოთქვამდა ხოლმე „მე“ -ს, მას ცახცახი აიტანდა, მაგრამ ცახცახებდა კი სიყვარულისგან, თუმცა მიზეზი მაინც სხვა ეგონა, სინამდვილეში თვითონაც ვერ გაეგო, რა გრძნობა იყო ეს.

*

მათ იქორწინეს და საცხოვრებლად დედაქალაქში გადავიდნენ. ალექსანდროს ნათესავები და მეგობრები ბლომად გამოუჩნდნენ თავისი ქონების წყალობით, ამასთან, საკმაოდ უცნაურებიც. მათ შორის, ვინც მისი სახლის ხშირი სტუმარი იყო, უმეტესობა არისტოკრატები, კეთილშობილი წარმოშობის ადამიანები იყვნენ, მაგრამ ხულიას რატომღაც ქმრის მევალებები ეგონა, რომელთაც სესხად აძლევდა ფულს საკმაოდ მაღალი პროცენტით. თუმცა მან არაფერი იცოდა მისი საქმიანობის შესახებ, რადგან არც მასთან და არც არავისთან და არასდროს არაფერს ამბობდა. ხულიას კი არაფერი აკლდა, რასაც მოისურვებდა, სულ პატარა ახირებაც კი, შეეძლო აესრულებინა; მაგრამ მას აკლდა ის, რაც ყველაზე მეტად ენატრებოდა – ამ კაცის სიყვარული; ამავე დროს გრძნობდა, რომ ამ კაცმა იგი სულ დაიმორჩილა და მოაჯადოვა, მაგრამ უნდოდა დარწმუნებულიყო. „ვუყვარვარ თუ არ ვუყვარვარ? – ეკითხებოდა ხოლმე თავის თავს, – მისი ყურადღება და პატივისცემა არ მაკლია, თავს მევლება, ისე მანებივრებს, როგორც ერთ თავნება და ახირებულ ადამიანს, მაგრამ ვუყვარვარ?“ და მაინც სულ ფუჭი იყო ამ კაცთან სიყვარულზე თუ სინაზეზე საუბარი.

– ამისთანა რამეზე სულელების მეტი არავინ ლაპარაკობს, – ეტყოდა ხოლმე ალექსანდრო, – მომხიბლავო... ჩემო საუნჯევ... მშვენიერო... საყვარელო... მე? მე და ასეთი სიტყვები? ამისთანა რამეზე ლაპარაკი? მე? ეს მარტო რომანებში წერია. მე კი ვიცი, რომ კითხვა გიყვარდა.

– ახლაც მიყვარს.

– მაშ, იმდენი იკითხე, რამდენიც მოგესურვება. იცი, რა მინდა გითხრა, თუკი მოისურვებ, ერთ დიდ პავილიონს აგიშენებ იმ მზიან ადგილზე, მოგიწყობ ბიბლიოთეკას და თუ ადამის დროიდან რამე დაწერილა, ყველაფერს იქ მოგიტან.

– რას ამბობ!..

ალექსანდრომ ძალიან უბრალოდ იცოდა ჩაცმა-დახურვა – და ცოტა არ იყოს, დაუდევრადაც კი, მაგრამ იმიტომ კი არა, ყურადღება რომ არ მიექცია თავისი ჩაცმულობით, ამითი უფრო თავისი პლემბური წარმოშობისა და უბრალოების ჩვენება უნდოდა. არც ტანსაცმლის ხშირად გამოცვლა უყვარდა, თუკი ერთს აიჩემებდა, ვეღარ შეელოდა ხოლმე. როცა ახალ კოსტიუმს ჩაიცვამდა, განგებ გაეხახუნებოდა ხოლმე, ნახმარი რომ ჰგონებოდათ. სამაგიეროდ დაჟინებით მოითხოვდა, რომ მისი ცოლი რაც შეიძლება ელეგანტურად ყოფილიყო ჩაცმულ-დახურული, რათა მისი ბუნებრივი სილამაზე კიდევ უფრო თვალში საცემი ყოფილიყო. იგი არც ხელმომჭირნე იყო და დიდ კმაყოფილებას ანიჭებდა, როცა ხულიას მკერავებსა და მოდელიერებს შრომის საფასურს გულუხვად უხდიდა.

მერედა რა ბედნიერი იყო, როცა ცოლი გვერდით მიჰყვებოდა ხოლმე და აშკარად ჩანდა მათ შორის განსხვავება როგორც ჩაცმულობაში, ისე გარეგნობაში, ან რარიგად უხაროდა,

როცა გამვლელები ჩერდებოდნენ და უყურებდნენ მის ცოლს; ის კი ცოტა კიდეც კეკლუცობდა და ამით მეტ ყურადღებას იპყრობდა, თვითონ ალექსანდრო კი ამას არც იმჩნევდა, ან ცდილობდა რომ არ შეემჩნია; კაცი იფიქრებდა, იმის თქმა უნდა, ასე ალტაცებით რომ უყურებთ, მოგწონთ, არა? მიხარია, მაგრამ ის ჩემია, მხოლოდ ჩემი, დაე შეგშურდეთ!“ ხულია კი ამას რომ ხვდებოდა, გულში ისევ იტყოდა: „მაგრამ ვუყვარვარ ამ კაცს თუ არ ვუყვარვარ?“ მასზე ყოველთვის ასე ფიქრობდა – „ეს კაცი“, „მისი კაცი“, ანდა უფრო სწორად, კაცზე, რომელსაც იგი ეკუთვნოდა, მის ბატონზე. და ასე, თანდათან კიდეც ჩამოუყალიბდა ჰარამხანის მხევლის, ოღონდ საყვარელი მხევლის განცდა, მაგრამ გამორჩეული მონისა, თუმცა მაინც მონისა.

მათ შორის არანაირი სიახლოვე არ იყო. მან ისიც კი არ იცოდა, რა მიიქცევდა მისი ბატონი ქმრის ყურადღებას. ერთხელაც გაბედა და ჰკითხა მისი ოჯახის ამბავი.

– ოჯახი? – უპასუხა ალექსანდრომ, – შენს მეტი ოჯახი არცა მყავს და არც მყოლია. ჩემი ოჯახი ვარ მე, მე და შენ, შენ კი ჩემი ხარ.

– მერედა შენი მშობლები?

– წარმოიდგინე, რომ ისინი არც მყოლია. ჩემი ოჯახი ჩემით იწყება. ჩემი თავი მე თვითონ შევქმენი, მარტო მე.

– კიდეც სხვაც მინდოდა მეკითხა შენთვის, ალექსანდრო, მაგრამ ვერ გამიბედავს.

– როგორ თუ ვერ გაგიბედავს? ხომ არ გგონია, რომ შეგჭამ? განა ოდესმე გავბრაზებულვარ, როცა რაიმე გიკითხავს?

– არა, არასდროს, ვერ დავიჩივლებ...

– ესლა მაკლია!

– ვერა, ვერ დავიჩივლებ, მაგრამ...

– კარგი, ახლა მკითხე და ამით დავამთავროთ.

– ვერა, ვერ გკითხავ.

– მკითხე!

მან ისეთი კილოთი წარმოთქვა ეს სიტყვები, რომ ქალს გააჟრჟოლა, ოღონდ შიშისგან თუ სიყვარულისგან ვერ გაეგო, თუმცა ეს იყო მორჩილის, მაგრამ საყვარელი მხევლის სიყვარული, მერე თქვა:

– მაშ, კარგი, ახლა მითხარი, შენ ქვრივი ხარ?..

ალექსანდროს შუბლზე ჩრდილმა გადაურბინა, წარბები შეეჭმუხნა და მოლუმულმა უპასუხა:

– ჰო, მე ქვრივი ვარ.

– მერე შენი პირველი ცოლი?..

– ეტყობა, რაღაცები გითხრეს...

– არა, მაგრამ...

– მაინც რა გითხრეს, მითხარი.

– ასეა, რაღაც გავიგე...

– მერე დაიჯერე?

– არა... არ დამიჯერებია...

– ცხადია ვერც დაიჯერებდი და არც უნდა დაგეჯერებინა.

– არა არც დამიჯერებია.

– ბუნებრივია. თუკი ვინმეს ისე ვუყვარვარ, როგორც შენ, ვინც იმდენადაა ჩემი, როგორც ხარ შენ, შეუძლებელია, რომ ასეთი ჭორები დაიჯეროს.

– რა თქმა უნდა, მიყვარხარ... – და ეს რომ თქვა, თვითონაც ელოდა, რომ ალექსანდროც საპასუხოდ აღიარებდა თავის გრძნობას.

– კეთილი, მგონია, მითქვამს შენთვის სანტიმენტალური რომანების სიტყვები არ მიყვარს-მეთქი. ჯობია ნაკლები ვილაპარაკოთ იმაზე, ვინ ვის უფრო მეტად უყვარს.

და მცირე დუმილის შემდეგ განაგრძო:

– ალბათ ისიც გითხრეს, მექსიკაში, სულ ყმაწვილი რომ ვიყავი, ვიქორწინე უზომოდ მდიდარ და ჩემზე ბევრად უფროს ქალზე, მოხუც მილიონერზე და ვაიძულე მემკვიდრედ ველიარებინე, მერე კი მოგვკალი, ხომ ასე გითხრეს, არა?

– ჰო, ასე მითხრეს.

– და შენც დაიჯერე?

– არა, არ დავიჯერე და ვერც დავიჯერებდი, რომ საკუთარ ცოლს მოკლავდი.

– ვხედავ, რომ უფრო ჭკვიანი ყოფილხარ, ვიდრე მეგონა. როგორ მოგკლავდი ჩემს ცოლს, ჩემს ნივთს?

რატომ აიტანა კანკალმა საბრალო ხულია ამის გაგონებაზე? თვითონაც ვერ მიმხვდარიყო ამის მიზეზს, ეგებ ამის მიზეზი ეს სიტყვა „ნივთი“ იყო მისმა ქმარმა თავის პირველ ცოლს რომ უწოდა?

– ეს ხომ სრული უგუნურება იქნებოდა, – განაგრძო ალექსანდრომ, – ან რისთვის? მისი მემკვიდრეობა რომ დამრჩენოდა? მე ხომ მის ქონებას ისევე განვაგებდი, როგორც ახლა! საკუთარი ცოლის მოკვლა? არანაირი აზრი არ უნდა ჰქონდეს საკუთარი ცოლის მოკვლას!

– და მაინც, ისეთი ქმრებიც ხომ არიან, თავიანთ ცოლებს რომ კლავენ, – გაბედა ხულიამ.

– მერე რისთვის?

– ეჭვიანობის, ანდა ღალატისთვის...

– აბა, აბა, აბა! ეჭვიანობა ყვეყნების საქმეა. მარტო ყვეყნები შეიძლება იყვნენ ეჭვიანები, რადგან მარტო ასეთებს ღალატობენ ცოლები. მაგრამ მე? მე? შეუძლებელია მე ჩემმა ცოლმა მიღალატოს. მე ჩემი ცოლი ვერასოდეს მიღალატებს, შეუძლებელია შენ მე მიღალატო!

– ამაზე ნუღარ ვილაპარაკებთ. სხვა რამეზე ვთქვათ...

– რატომ?

– გული მტკივა, შენ რომ გისმენ. ვერ წარმოვიდგენ და სიზმარშიც კი ვერ ვიფიქრებ შენს ღალატზე!..

– ვიცი, შენ რომ არ მითხრა, ისედაც ვიცი; კარგად ვიცი, რომ ვერასოდეს მიღალატებ.

– რასაკვირველია!

– ვერ მიღალატებ! მე? ჩემმა ცოლმა მიღალატოს? წარმოუდგენელია! ხოლო რაც შეეხება იმას, სხვას, პირველს, ის თავისი სიკვდილით მოკვდა, მე ის არ მომიკლავს.

ეს იყო ერთადერთი შემთხვევა, როცა ალექსანდრო ამდენს ელაპარაკა თავის ცოლს. და სწორედ ამან ჩააფიქრა და ააცახცახა. უყვარს თუ არა ამ კაცს, ჰო, თუ არა?

*

საბრალო ხულიას თავისი ოჯახური კერა, მამამისის სახლზე ნაკლებად საშინელი არ ეჩვენებოდა. იგი თავისუფალი იყო, სრულიად თავისუფალი; შეეძლო როგორც მოესურვებოდა, ისე მოქცეულიყო, წასულიყო და მოსულიყო, დაეპატიჟებინა მეგობრები, ქალებიცა და კაცებიც, თუკი მოუნდებოდა. მაგრამ უყვარდა კი თავის ბატონს, თავის პატრონს? რაკი ვერა და ვერ დარწმუნებულიყო ამ კაცის სიყვარულში, თავს მის ტყვედ გრძნობდა, ამ ბრწყინვალე ციხეში პატიმარი იყო, კარი ყველასთვის ღია იყო. მაშინ შეანათა მის აფორიაქებულ და ჩაბნელებულ მონის სულში, როცა გაიგო, რომ ფეხმძიმედ იყო ამ თავისი ბატონი-ქმრისგან. „ახლა კი გავიგებ, ვუყვარვარ თუ არა“, – ფიქრობდა ქალი.

როდესაც ეს სასიხარულო ამბავი ქმარსაც ამცნო, მან შესძახა:

– ამას ველოდი! ახლა მემკვიდრეც გამიჩნდება, მე მისგან ისეთ მამაკაცს დავაყენებ, როგორც მე ვარ. ამას კიდევ ველოდი.

– მაგრამ თუ არ გვეყოლებოდა? – ჰკითხა ხულიამ.

– ეს დაუჯერებელია! უეჭველად გვეყოლებოდა. მე უნდა მყავდეს ვაჟიშვილი, მე იგი მეყოლება!

– მაგრამ ხომ არიან ისეთი ცოლ-ქმარიც, შვილები რომ არა ჰყავთ...

– სხვებს შეიძლება. მაგრამ მე არა! მე ბიჭი უნდა მყავდეს!

– მაინც რატომ?

– იმიტომ, რომ არ შეიძლება შენ ჩემთვის ბიჭი არ გაგეჩინა!
და კიდევ გაჩნდა ბიჭი; თუმცა მამა ისევ ისეთი გულჩაკეტილი დარჩა, როგორც იყო. მართო იმაზე თქვა უარი, რომ დედას ძუძუ ეწოვებინა.

– არა, მე ეჭვიც არ მეპარება, რომ ჯანმრთელი ხარ, სრულიად საღსალამათი, მაგრამ ძუძუს წოვება ძალიან ვნებს ქალს, მე კი არ მინდა, რომ ამან შენზე ცუდად იმოქმედოს, მინდა, რომ დიდხანს იყო ასეთი ახალგაზრდა.

და მართო მაშინ დათანხმდა, როცა ექიმმა დაარწმუნა, ხულიას ეს ვერაფერს ავნებს, რომ ბავშვის კვება და მოვლა კიდევ არგებს და კიდევ უფრო გააღამაზებს და დაამშვენებსო. მამა შვილის კოცნას ერიდებოდა. „ამდენი ხვევნა-კოცნა ბავშვს აღიზიანებსო“, იტყოდა ხოლმე. ზოგჯერ ხელში კი აიყვანად ხოლმე და დიდხანს დასცქეროდა.

– მახსოვს, ერთხელ მკითხე ჩემი ოჯახის შესახებ, – ჰკითხა ერთ დღესაც ალექსანდრომ ცოლს, – აი, ესეც ჩემი ოჯახი. ახლა ნამდვილად მაქვს ოჯახი და მყავს მემკვიდრე, ჩემი საქმის გამგრძელებელი.

ხულიამ იფიქრა, ახლა მაინც ვათქმევინებ, მაინც რა საქმეს ეწევაო, მაგრამ ისევ ვერ გაუბედა. „ჩემი საქმეო“, ნეტავ რა საქმეები აქვს ამ კაცს? ეს სიტყვა სხვა დროსაც ჰქონდა გაგონილი მისგან.

მათ შორის, ვინც მათი სახლის ხშირი სტუმარი იყო, გრაფი დე ბორდავიელა და მისი მეუღლეც გახლდათ, უფრო კი თავად გრაფი, რომელსაც ალექსანდროსთან მართლა საქმე აკავშირებდა; მისგან ისესხა საკმაოდ დიდი თანხა და საკმაოდ მაღალი პროცენტით. გრაფი ხულიას ჭადრაკს ეთამაშებოდა ხოლმე, რადგან ქალი გატაცებული იყო ამ თამაშით, ხოლო თავად გრაფისთვის გულის მოხება იყო, როცა თავის ოჯახურ უსიამოვნებებზე ელაპარაკებოდა თავისი მევახშის ცოლს, თავის მეგობარს, რადგან გრაფი ბორდავიელას კერა მართლა პატარა ჯოჯოხეთად გადაქცეულიყო, თუმცა არცთუ დიდი იყო ცეცხლი. გრაფსა და გრაფინიას არც ერთმანეთისა ესმოდათ და არც ერთმანეთი უყვარდათ. ორივე თავ-თავისი ცხოვრებით ცხოვრობდა, მაგრამ გრაფინია საკმაო საბაბს აძლევდა ხალხს ათასგვარი ჭორებისა და მითქმა-მოთქმისთვის. მასზე სულ ხუმრობდნენ და გამოცანებსაც კი თხზავდნენ: „აბა, ვინ იქნება, თუ იცით, გრაფი ბორდავიელას მორიგი დამხმარე?“ და საბრალო გრაფი კი დადიოდა მშვენიერი ხულიას სახლში ჭადრაკის სათამაშოდ, რომ სხვისი უბედურებით საკუთარი უბედურება დაევიწყებინა და ამით ენუგეშებინა თავი.

– რაო, დღესაც გესტუმრა ის გრაფი? – ჰკითხავდა ხოლმე ცოლს ალექსანდრო.

– ის გრაფი... ის გრაფი... რომელი გრაფი?

– ის! სხვა ვინ უნდა იყოს, რა მნიშვნელობა აქვს გრაფია, მარკიზი თუ ჰერცოგი... ჩემთვის ისინი ყველა ერთია, განსხვავებას ვერ ვხედავ...

– ჰო, იყო!

– მიხარია, რომ შენ გართობს, ეს საბრალო ბრიყვი ხომ სხვა არაფერში გამოდგება.

– მე თუ მკითხავ, ის ინტელიგენტი და კულტურული კაცია, კარგად აღზრდილი და საკმაოდ სანდომიანი...

– ჰო, ისიც ერთი იმათგანია, ვინც რომანებს კითხულობს. მაგრამ ბოლოს და ბოლოს, თუკი შენ მაინც გართობს...

– ის ძალიან უბედურად გრძნობს თავს.

– ააჰ, ეს ხომ მისივე ბრალია!

– რატომ?

– იმიტომ, რომ ქარაფშუტაა. ახია და ბუნებრივიცაა ის, რაც მის თავს ხდება. ისიც არ არის გასაკვირი, რომ ამ გრაფისთანა თავქარიან კაცს ცოლი დალატობდეს. თუ მაგასაც კაცი ჰქვია. ის ვერ გამიგია, სად იპოვა ისეთი ქალი, რომელიც ასეთ კაცს ცოლად გაჰყვებოდა. მე თუ მკითხავ, ის ქალი მის ტიტულს უფრო გაჰყვა ცოლად. ასეთი რამ ჩემთვის რომ გაეხედა ქალს, საერთოდ ქალს, რასაც ამ საცოდავს თავისი ცოლი უბედავს!..

ხულიამ დაჟინებით შეხედა თავის ქმარს და უეცრად, არც კი დაფიქრებულა რას ამბობდა, შესძახა:

– მე რომ ეს შენთვის გამეხედა? მეც რომ ასე მოგგქცეოდი შენ, როგორც გრავს ექცევა მისი ცოლი?..

– რა სისულელეა! – და ალექსანდრომ გაიცინა, – შენ გინდა, რომ ჩვენი ცხოვრება შენი წიგნების მარლით შეანელო? მაგრამ თუ ჩემი გამოცდა გინდა, თუ გინდა, რომ მაექვიანო, ცდები. მე ისეთებს არ ვგავარ! ჩემთან ასეთი ოინები არავის გაუვა. ჩემთან? ასეთი ოინები შეგიძლია იმ ყვეფი ზორდავიელას მოუწყო.

„ნუთუ ამ კაცს მართლა არ გააჩნია ექვიანობის არანაირი გრძნობა? – ფიქრობდა ხულია, – ნუთუ სულ არ ენაღვლება, რომ გრავი ჩემთან დადის, სულ თავს დამტრიალებს და კიდევ მემარშიყება? ნუთუ ასეა დარწმუნებული ჩემს ერთგულებასა და სიყვარულში? განა ასე სჯერა, რომ ჩემზე ასეთი ზემოქმედების ძალა აქვს? ეგებ ეს გულგრილობაა? ვუყვარვარ, თუ არ ვუყვარვარ?“ და მას მწარე სასოწარკვეთილება მოერეოდა ხოლმე, ასე აწამებდა თავისი ბატონი და პატრონი ქმარი მის გულს.

საბრალო ქალი ჯიუტად ცდილობდა თავისი ქმრის გულში ექვიანობის გრძნობა გაეღვიძებინა, ეს სასინჯ ქვასავით იქნებოდა, რაც მის სიყვარულში დაარწმუნებდა, მაგრამ ვერაფერი გაეწყო...

– გრავის სახლში სტუმრად ხომ არ წამოხვიდოდი ჩემთან ერთად?

– რისთვის?

– ჩაიზე!

– ჩაიზე? მე ჯერ მუცელი არ ამტკივებია. ერთ დროს ჩვენს სახლში ამ მღვრიე წყალს მარტო მაშინ გვასმევდნენ, როცა მუცელი აგვტკივებოდა ხოლმე. კარგია, თუ შენ გარგებს! ცოტა მაინც ანუგეშე ის საცოდავი გრავი. იქ შეიძლება გრავინიაც დაგხვდეს თავის მორიგ მეგობართან ერთად. ამასაც საზოგადოება ჰქვია! თუმცა ბოლოს და ბოლოს, ასეც ხდება ხოლმე!

*

გრავი კი ამასობაში ისევ ისე უტრიალებდა გარს ხულიას. თავს ისე აჩვენებდა, თითქოს თავისი ოჯახური უსიამოვნებების გამო დიდად იყო შეწუხებული, რათა მისი თანაგრძნობა გამოეწვია, ხოლო თანაგრძნობას შეიძლება სიყვარულიც მოჰყოლოდა, თუნდაც ცოდვილი სიყვარული, ამასთან იმასაც ცდილობდა, მიეხვედრებინა, თითქოს მისი ოჯახური ამბავიც იცოდა.

– ასეა, ხულია, ჩემი სახლი მართლა ჯოჯოხეთად გადაიქცა, ნამდვილ ჯოჯოხეთად და რაოდენ დიდი სიკეთეა, რომ ასეთ თანაგრძნობას იჩენთ ჩემ მიმართ. აჰ, ჩვენ რომ ადრე შევხვედროდით ერთმანეთს, იქამდე, სანამ, ჩემდა საუბედუროდ, ამ უღელს დავიდგამდი! და თქვენც...

– გგონიათ, მეც თქვენ დღეში ვარ? მეც თქვენსავით ასეთ უღელში...

– არა, არა; ამის თქმა არ მინდოდა... არა!

– აბა, რისი თქმა გინდოდათ მაინც, გრავო?

– მანამდე, სანამ თქვენ ამ კაცის, თქვენი ქმრის ხელში ჩავარდებოდით-მეთქი...

– მერე თქვენ გჯერათ, ის რომ არა, თქვენი გავხდებოდი?

– ოჰ, ეჭვიც არ მეპარება, არ მეპარება...

– მაინც რა თავდაჯერებულები ხართ, თქვენ, მამაკაცები!

– თავდაჯერებულებიო?

– დიახ, თავდაჯერებულები. თქვენ თქვენი თავი ასეთი უცილობელი გგონიათ?

– მე... არა!

– მაშ, ვინ?

– თუ ნებას მომცემთ ვთქვა, ხულია...

– თქვით, რაც გნებავთ!

- მაშ კარგი, გეტყვით! უცილობელი ჩემი თავი კი არა, ჩემი სიყვარული მგონია, დიახ, ჩემი სიყვარული!
- მაგრამ ეს ხომ ნამდვილი აღიარებაა, სენიორ გრაფო? არ დაგავიწყდეთ, რომ მე გათხოვილი ქალი ვარ, პატიოსანი და საკუთარ ქმარზე შეყვარებული.
- ეს...
- მერე თქვენ ნებას აძლევთ საკუთარ თავს ეჭვი შეიტანოთ ამაში? შეყვარებული, დიახ, როგორც გაიგონეთ, შეყვარებული გულწრფელად შეყვარებული ჩემს ქმარზე.
- მაგრამ იმაზე რაღას იტყოდით?..
- რაო? ეს რაღას ნიშნავს? ვინ გითხრათ, რომ მე მას არ ვუყვარვარ?
- თავად თქვენ!
- მე? როდის შემოგჩივლეთ, ალექსანდროს არ ვუყვარვარ-მეთქი, როდის?
- ეს თქვენმა თვალემა მითხრა, თქვენმა ქცევამ, თქვენმა სახემ...
- თქვენ გინდათ თქვათ, რომ მე თვითონ გამოგიწვიეთ და თავი მე თვითონ შეგაყვარეთ?.. ფრთხილად, სენიორ გრაფო, იცოდეთ, დღეს აქ, ჩემს სახლში უკანასკნელად ბრძანდებით!
- თუ ღმერთი გწამთ, ხულია!
- უკანასკნელად-მეთქი, გითხარით!
- თუ ღმერთი გწამთ, იმის ნება მაინც მომეცით, გნახოთ, მდუმარედ გიმზიროთ და შევიშრო ცრემლები, გულიდან რომ მეღვრება...
- რა ლამაზი სიტყვებია!
- და ის, რაც ვთქვი, თქვენ კი შეურაცხყოფად მოგეჩვენათ...
- მომეჩვენა? მე თქვენ პირდაპირ მომაყენეთ შეურაცხყოფა!
- როგორ შემეძლო მე თქვენთვის შეურაცხყოფა მომეყენებინა!
- სენიორ გრაფო!..
- განა ჩემი სიტყვები შეურაცხყოფა იყო? მე იმის თქმა მინდოდა, ადრე რომ შევხვედროდით ერთმანეთს, სანამ მე ჩემი ცოლის ხელში ჩავვარდებოდი, თქვენ კი თქვენი ქმრისა, მე თქვენ ისევე სიგიჟემდე შეგიყვარდებოდით, როგორც ახლა მე მიყვარხართ-მეთქი... ნება მიბოძეთ, გული გადაგიშალოთ! მე ისეთივე გაგიჟებით შეგიყვარდებოდით, როგორც ახლა მე მიყვარხართ და ამ სიყვარულით საპასუხო სიყვარულს მოვიპოვებდი და არა ჩემი ქველობის, არა ჩემი ღირსებების წყალობით, არამედ მხოლოდ სიყვარულის ძალით. მე ის ადამიანი არ გახლავარ, ხულია, ვინც ქალის გულის მონადირებას, თუ დამორჩილებას თავისი ღირსებების წყალობით ცდილობს, თუმცა კი ეს ისედაც გამაჩნია; მე ის არ გეგონოთ, ვინც მოითხოვს სიყვარულს და სიყვარულითვე არ პასუხობს. ჩემში, ამ სიღარიბეში ჩავარდნილი, კეთილშობილი შთამომავლობის ადამიანში ქედმაღლობის ნატამალიც არ არსებობს.
- ხულია ნელ-ნელა, წვეთ-წვეთად სვამდა ამ შხამს.
- რამეთუ ისეთი ადამიანებიც არიან, – განაგრძობდა გრაფი, – ვისაც სიყვარულის უნარი არც გააჩნია, მაგრამ სხვისგან მოითხოვენ სიყვარულს და კიდევ სჯერათ, რომ უფლება აქვთ მოითხოვონ უპირობო სიყვარული და ერთგულება საბრალო ქალისგან, რომლის დამორჩილება მოახერხეს. არიან ისეთებიც, რომლებიც მშვენიერ, სილამაზით განთქმულ ქალს მარტო იმისთვის ირჩევენ, რომ პატივმოყვარეობა დაიკმაყოფილონ და გვერდით მოთვინიერებული ლომივით მიჰყვებოდეს, რომ შეემლოთ თქვან: „ეს ჩემი საკუთარი ლომია“ ხომ ხედავთ, როგორ მემორჩილება, განა ამიტომაც არ უყვარს თავისი ხვადი ლომი?“
- სენიორ გრაფო... სენიორ გრაფო, თქვენ უკვე ზღვარს გადახვედით...
- მაშინ ბორდავიელა სულ ახლოს მივიდა მასთან და მისი ყურის ლამაზ, ვარდისფერ ნიჟარას, წაბლისფერი, ბზინვარე კულულები რომ ვერ მალავდა, შეეხო მისი ცხელი სუნთქვა და ჩასჩურჩულა:
- ჰო, ზღვარს გადავედი და შენს გრძნობებშიც შემოვიჭერი, ხულია!
- სიტყვამ „შენ“ ქალის ყურის ბიბილო დამნაშავესავით გააწითლა.

ხულიას მკერდი ისე აბორგდა, ვითარცა ზღვა ქარაშოტისგან.

- ჰო, ხულია, მე შენს გრძნობებში შემოვიჭერი.
- მომეშვით, სენიორ გრაფო, ღვთის გულისათვის, მომეშვით! ახლა რომ ის შემოვიდეს...
- არა, ის არ შემოვა. მას შენ სულაც არ ენადვლები. ის ხომ მარტო იმიტომ გტოვებს ჩემთან, რომ არ უყვარხარ... არა, მას შენ არ უყვარხარ! არა, ხულია, არ უყვარხარ!
- არა, ის ხომ სრულიად მენდობა...
- გენდობა? არა. ის თავის საკუთარ თავს ენდობა. ბრმად ენდობა თავის თავს!
- დარწმუნებულია, რომ მას, რაკი ის გახლავს ალექსანდრო გომესი, ვინც ასეთი ქონება შეიძინა... არც მინდა ვიცოდე რა გზითა და როგორ... ის, დარწმუნებულია, რომ ქალი ვერ უღალატებს. მე მას ვძულვარ, ეს კი ნამდვილად ვიცი...
- დიახ, მას თქვენ სძულხართ...
- ეს კი ვიცი, მაგრამ ისიც ვიცი, რომ თქვენც ასევე სძულხართ...
- თუ ღმერთი გწამთ, სენიორ გრაფო, თუ ღმერთი გწამთ, გაჩუმდით, კმარა, ეს მე მომკლავს!
- თუ ვინმე მოგკლავს, ისევ შენივე ქმარი მოგკლავს და შენ პირველი არ ხარ!
- ეს უკვე უსინდისობაა, სენიორ გრაფო, ეს სიმდაბლეა! ჩემს ქმარს თავისი ცოლი არ მოუკლავს! ახლა კი მიბრძანდით აქედან, მიბრძანდით და აღარასოდეს დაბრუნდეთ აქ!..
- მე კი წავალ, მაგრამ... ისევ დავბრუნდები... შენ თვითონ დამიძახებ!
- და იგი წავიდა, მაგრამ ხულია კი ძალზე გულდამძიმებული დატოვა.
- „ეგებ ეს კაცი მართალიცაა! – ფიქრობდა იგი, – ეგებ ეს მართლა ასეა? იქნებ მან ამიხილა თვალი და ცხადად დამანახვა ის, რისი დანახვაც მე არ მინდოდა. ნუთუ მართლა ვძულვარ? ნუთუ მართლა არ ვუყვარვარ?“

*

ხულიასა და გრაფ ბორდავიელას ურთიერთობის ამბავი მალე ქალაქში ავი ენების სალაპარაკო გახდა. ალექსანდრომ კი ამის შესახებ არაფერი იცოდა, ან ისე ეჭირა თავი, ვითომ არ იცოდა. ერთხელაც მისმა ერთმა ამხანაგმა სიტყვა რომ გადაუკრა, მაშინვე გააჩერა და უთხრა: „უკვე ვხვდები, რის თქმასაც აპირებ, ტყუილად ირჯები. ეს მარტო მოცლილი ენაჭარტალა ხალხის მონაჩმახია და მეტი არაფერი. მე? ამას მე მიყვებით? ამით უნდათ მიიპყრონ ყურადღება რომანტიკულად განწყობილმა ქალებმა!“ ნუთუ შეიძლება, რომ ის... ნუთუ ასეთი მხდალია?..

მაგრამ ერთხელაც კაზინოში მისი თანდასწრებით ერთმა ტიპმა თავს ნება მისცა წამოეწყო რქიანებზე ქილიკობა, ალექსანდრომ წამოავლო ბოთლს ხელი და იმ თავხედს თავი გაუხეთქა, რასაც საშინელი სკანდალი მოჰყვა.

– ჩემთან? ჩემთან ასეთი ხუმრობა არავის გაუვა! – სრულად მშვიდად თქვა მან და აღშფოთება სულაც არ ეტყობოდა, – როგორ იფიქრა, რომ ვერ მივხვდებოდი... ვითომ არც ვიცოდე, რა სისულელეებს ლაპარაკობენ აქ შეყრილი ბრიყვები ჩემი ცოლის შესახებ, საბრალო რომანების კითხვაში რომაა ჩაფლული და ესაა მისი ახირებაც... ამას კი, ამ ჭორებს ძირშივე აღვკვეცავ და ახლავე.

– მაგრამ არა ამ გზით, ასე მაინც არა, ალექსანდრო, – გაუბედა ერთმაც.

– მაშ, როგორ? ეგებ მითხრათ, როგორ?

– ასეთი ჭორების საბაზი უნდა მოსპოთ.

– აჰა, აი, თურმე როგორ! ესე იგი გრაფს ჩემს სახლში სიარული ავუკრძალო?

– ასე აჯობებს.

– ეს ხომ უფრო მეტ საბაზს მისცემს ავისმოქმელებს. და არც მე ვარ ტირანი. თუ ჩემს საბრალო ცოლს გრაფი გაართობს, ეს ჩამოყალიბებული და სრული ყეყეჩი, ამასთან, გეფიცებით, ნამდვილად უწყინარი ყეყეჩი, ტენორიოს რომ თამაშობს... თუკი ეს თოჯინა ჩემს ცოლს გაართობს, რატომ უნდა მოვაკლო ასეთი გართობა მარტო იმიტომ, რომ ზოგიერთი ენაჭარტალა ამას კუდს გამოაბამს? ესლა მაკლია... მაგრამ იცოდეთ, ჩემს მოთმინებასაც საზღვარი აქვს! ჩემს მოთმინებას? თქვენ მე კარგად არ მიცნობთ!

– მაგრამ, დონ ალექსანდრო, მოსაჩვენებლად მაინც...

– მე მოსაჩვენებლად არ ვცხოვრობ, ჩემთვის მარტო სინამდვილეა...

მეორე დღეს ალექსანდროს სახლში კაბალიერო გამოეცხადა, ორი მეტად სერიოზული კაბალიერო, რომელთაც მისგან სატისფაქცია მოითხოვეს.

– გადაეცით მას, – უპასუხა მათ, – რომ თავისი მკურნალი ექიმისა თუ ქირურგის ანგარიში გამომიგზავნოს, რომ საფასური გადავუხადო, თან მიყენებულ ზარალსაც ავუნაზღაურებ.

– მაგრამ, დონ ალექსანდრო...

– მეტი რა გნებავთ?

– ჩვენ არაფერი. თვითონ შეურაცხყოფილი მოითხოვს საზღაურს, სატისფაქციას... ანუ სათანადო ახსნა-განმარტებას.

– თქვენი ვერაფერი გამიგია და არც მინდა გავიგო!

– მაშინ დუელი...

– ძალიან კარგი! როცა ინებებთ. გადაეცით მასაც, როცა მოისურვებს, მაგრამ ამისთვის თქვენი შეწუხება აღარ იქნება საჭირო, არც სეკუნდანტებია აუცილებელი. უთხარით, როცა თავი მოურჩება... უნდა მეთქვა, ბოთლით მიყენებული ჭრილობა მოუშუშდება-მეთქი... შემატყობინოს და სადაც მოისურვებს, იქ შევხვდეთ და პატიოსნად შევებრძოლოთ ერთმანეთს, ოღონდ იცოდეთ, შიშველი ხელებით, მარტო მუშტითა და წიხლით. მე სხვა იარაღი არ ვიცი. მაშინ კი დაინახავს, ვინც არის ალექსანდრო გომესი.

– მაგრამ, დონ ალექსანდრო, ეს ხომ ჩვენი მასხარად აგდება იქნება! – შესძახა ერთმა სეკუნდანტმა.

– არამც და არამც! თქვენ სხვა წრიდან ხართ, მე სხვა. თქვენ დიდებული მამების შვილები ბრძანდებით, დიდგვაროვანი ოჯახების შთამომავლები, მე კი, შეიძლება ითქვას, მშობლები სულაც არ მყოლია და არც იმის მეტი ოჯახი მქონია, რაც მე თვითონ შევქმენი. მე არსაიდან მოვედი და არც მინდა ღირსების კოდექსებია თუ რაღაც ემმაკური ხლართები ვიცოდე. ასე რომ, თქვენ უკვე იცით, ეს არის და ეს!

სეკუნდანტები წამოდგნენ და ერთმა მათგანმა საკმაოდ მტკიცედ და არცთუ მოურიდებლად, რაკი საქმე ჰქონდა ყოვლისშემძლე მილიონერთან, თანაც საიდუმლოებით მოცული წარმოშობის კაცთან, საზეიმოდ განაცხადა:

– ასეთ შემთხვევაში, სენიორ დონ ალექსანდრო გომეს, ნება მიბოძეთ გითხრათ...

– თქვით, რაც გნებავთ, ოღონდ სიტყვები კარგად შეარჩიეთ, თორემ აქ კიდევ ერთი ბოთლი მაქვს.

– მაშინ, – და მან ხმას აუწია, – სენიორ დონ ალექსანდრო გომეს, თქვენ არც კაბალიერო ყოფილხართ!

– რასაკვირველია, არ ვარ, ადამიანო, ცხადია, არ ვარ! მე და კაბალიერო!.. როგორ? საიდან? მე მეჯოგედ დავიბადე და გავიზარდე და არა კაბალიეროდ. მე ვირზეც კი არ ვმჯდარვარ, როცა სამხარი მიმქონდა ხოლმე იმ კაცისთვის, ვინც, როგორც ამბობდნენ, მამად მეკუთვნოდა, სულ ფეხით მივჩანჩალებდი, სულ ფეხით... ცხადია, არც კაბალიერო გახლავარ, არა, კაბალიერო ნამდვილად არ ვარ! კაბალიერო? მე და კაბალიერო? მე? აბა... აბა...

– კმარა, წავიდეთ, – უთხრა ერთმა სეკუნდანტმა მეორეს, – აქ ჩვენ არაფერი გვესაქმება. თქვენ კი, სენიორ დონ ალექსანდრო, მალე დაინახავთ ამ თქვენი უღირსი საქციელის შედეგს.

– გასაგებია, როგორმე გავუძლებ. ხოლო რაც შეეხება იმ... რა ჰქვია იმ ენაგრძელ კაბალიეროს, თავი რომ გავუტეხე, უთხარით, კიდევ გიმეორებთ, რომ ექიმის ანგარიში გამომიგზავნოს და ამის შემდეგ გაფრთხილდეს, სანამ იტყვის, დაფიქრდეს და სიტყვები შეარჩიოს, თქვენ კი, თუ ოდესმე რამე დაგჭირდეთ, – შეიძლება ყველაფერი მოხდეს, – შეგიძლიათ მობრძანდეთ ჩემნაირ გაუნათლებელ და გაუთლელ კაცთან, თუმცა

მილიონერთან, ვისაც კაბალიეროს ღირსებისა არაფერი გაეგება და მზად ვარ, თქვენც ისევე გემსახუროთ, როგორც ვემსახურებოდი და ვემსახურები სხვა კაბალიეროებს.
– ამის მოთმენა აღარ შემიძლია, წავიდეთ! – შესძახა ერთმა სეკუნდანტმა.
და ისინი წავიდნენ.

*

ალეხანდრომ იმავე ღამეს უამბო ცოლს სეკუნდანტებთან შეხვედრის შესახებ, მერე ბოთლის ამბავიც მოაყოლა და კმაყოფილებით ილაპარაკა თავისი გამარჯვების თაობაზე. ქალი კი შეძრწუნებული უსმენდა.

– მე და კაბალიერო? მე რა კაბალიერო უნდა ვიყო? – გაიძახოდა იგი, – მე, ალეხანდრო გომესი? არასოდეს! მე ადამიანი ვარ, უბრალო ადამიანი და მეტი არც არასოდეს ვყოფილვარ, მაგრამ ნამდვილი ადამიანი, ნამდვილი მამაკაცი კი გახლავარ!

– მე? – თქვა ხულიამ, ოღონდ კი რამე ეთქვა.

– შენ? შენ ნამდვილი ქალი ხარ! თანაც იმისთანა ქალი, რომელიც რომანებს კითხულობს. ის კი, გრაფია თუ რაღაცა, ის მოჭადრაკე, არარაობაა, ნამდვილი არარაობა! რატომ უნდა დაგიშალო გართობა, ის ხომ ოთახის ფინიასავით გართობს? შენ რომ ერთი ხუჭუჭა ბეწვიანი ოთახის ფინია გყოლოდა, ანდა ანგორის ფისუნია, ან თუნდაც მაიმუნი და მისი კოცნა-მოფერება დაგეწყო, განა მე დავავლებდი ხელს და აივნიდან ქუჩაში გადავუძახებდი? რა სისულელეა, თუმცა კარგი კი იქნებოდა! მაგრამ ისიც ხომ შეიძლებოდა ვინმე გამვლელს თავზე დასცემოდა. ეს კი იგივეა, რაც ის გრაფია თუ ვიღაცა, ძალი, კატა თუ მაიმუნი. შენ კი როგორც გინდა და რამდენიც გინდა, ისე გაერთე!

– მაგრამ, ალეხანდრო, მათ ხომ სიმართლე გითხრეს... შენ ის კაცი სახლში არ უნდა შემოუშვა...

– ის კაცი?

– ჰო, შენ უნდა აუკრძალო გრაფ ბორდავიელას ჩვენს სახლში სიარული.

– შენ თვითონ აუკრძალე! თუ შენ ვერ აუკრძალავ იმ ბედოვლათს, მაშინ შენი გული ვერ მოუნადირებია, შენი ყურადღების ღირსი რომ გამხდარიყო, თვითონვე დაითხოვდი, თავი ხიფათისგან რომ დაგეცვა.

– და თუ მაინც გამოვიჩენდი ყურადღებას მისადმი?

– კმარა! კმარა! თავიდან ნუ დავიწყებთ! ისევ გინდა, რომ მაეჭვიანო? მე? ბოლოს და ბოლოს, ვეღარ დარწმუნდი, რომ მე სხვებს არ ვგავარ?

*

ხულიას უფრო და უფრო ნაკლებად ესმოდა თავისი ქმრისა, მაგრამ იმავე დროს იმასაც გრძნობდა, როგორ ემორჩილებოდა მას და კიდევ უფრო სწყუროდა დარწმუნებულიყო უყვარდა თუ არა მას, ხოლო ალეხანდროს, თავის მხრივ, სჯეროდა თავისი ცოლის ერთგულება, უფრო სწორად, თავისი თავისა, ალეხანდროსი, ნამდვილი მამაკაცისა! მისთვის ხომ შეუძლებელი იყო იმის წარმოდგენაც კი, რომ უღალატებდა ცოლი, მისი ცოლი! – მაგრამ გულში კი ფიქრობდა: „ამ საბრალოს სულ თავგზა აუბნია ქალაქურმა ცხოვრებამ და რომანების კითხვამო“ და გადაწყვიტა, სოფელში წავიყვანო. და წავიდნენ კიდევ მის ერთ-ერთ მამულში.

– ცოტა ხანს რომ იცხოვრო სოფელში, ძალიან მოგიხდება, – უთხრა ქმარმა, – ნერვები დაგიწყნარდება. თუ მოგწყინდება, რა თქმა უნდა, შენი ფისოც შეგიძლია დაპატიჟო, ის, გრაფია თუ რაღაცა, რომ გაგართოს. კარგად იცი, რომ მე სულ არ ვეჭვიანობ და შენი მჯერა, ჩემს ცოლს თვალდახუჭული ვენდობი.

იქ კი, სოფელში, საბრალო ხულიას კიდევ უფრო მოეძალა ფიქრები და გული დაუძმინდა. ძალიან მოიწყინა. ქმარი კითხვის ნებასაც არ აძლევდა.

– მე შენ აქ იმიტომ წამოგიყვანე, რომ წიგნებისთვის მომეშორებინე და ნევრასთენიისგან საბოლოოდ განკურნებულიყავი და უფრო უარესი რომ არ დაგმართვოდა.

– ნევრასთენიისგან?

– ცხადია! ყველაფერი ამისგან გჭირს. ყველაფერი წიგნების ბრალია.

- მაშ, ველარასდროს ვერაფერს წავიკითხავ?
- არა, ამას არც გთხოვ... მე შენ სულ არაფერს გთხოვ... განა მე ტირანი ვარ? განა ოდესმე რამე მომიტხოვია შენგან?
- არა. შენ ისიც კი არ მოგიტხოვია, რომ მიყვარდე!
- ცხადია, ან როგორ შეიძლება ასეთი რამის მოთხოვნა! და ესეც არ იყოს, რაკი ვიცი, რომ გიყვარვარ და სხვისი შეყვარება არც შეგიძლია... ხოლო მას შემდეგ, რაც მე შენ გაგიცანი და ჩემი წყალობით გაიგე, როგორია ნამდვილი მამაკაცი, სხვა კაცი აღარც შეგიყვარდება, თუნდაც სურვილი გაგიჩნდეს. ასეა, დამიჯერე. მაგრამ წიგნებზე ნულარ ვილაპარაკებთ. რამდენჯერ მითქვამს, რომანები არ მიყვარს-მეთქი. ეს მარტო იმ ქარაფშუტების საქმეა, ჩაიზე რომ საუბრობენ ხოლმე გრაფინიებთან.
- საბრალო ხულისას ტანჯვას კიდევ ისიც დაემატა, როცა გაიგო მის ქმარს თურმე უწმინდური ურთიერთობა გაება მათ მოსამსახურე გოგოსთან, იმ ძალზე ტლანქ, ულაზათო გომბიოსთან. და ერთ საღამოსაც, ვახშმის შემდეგ, მარტონი რომ დარჩნენ, მოულოდნელად ჰკითხა:
- ალუხანდრო, იქნებ გგონია, რომ ვერაფერს ვხვდები, ვიცი, რომ სიმონასთან...
- ამის დამალვა არც მიცდია, რაკი აზრი არც ჰქონდა. ხომ გაგიგია, კაცს ყოველდღე თაფლის ჭამაც მოჰპებურდებაო.
- რისი თქმა გინდა?
- იმისი, რომ შენ საყოველღეო ქალი არ ხარ, საამისოდ მეტისმეტად ლამაზი ხარ. ქალს გააჟრჟოლა. პირველად გაიგონა ქმრისგან ასეთი სიტყვა – ლამაზიო. მაგრამ ნეტავი მართლა თუ ვუყვარვარ?
- მერედა ამისთანა ტურტლიან გომბიოსთან?... – უთხრა ხულიამ, ოღონდ კი რამე ეთქვა.
- სწორედ იმიტომ, რომ ტურტლიანია, ეს მსიამოვნებს თუკი მსიამოვნებს. ხომ არ გავიწყდება, რომ მეც ბოსელში გავიზარდე, თითქოს სანებზე და როგორც ერთი ჩემი მეგობარი იტყვის ხოლმე, სიბინძურე მიზიდავს. ახლა კი, როცა ეს გლეხური კერძი ვიგემე, შენს სილამაზეს კიდევ უფრო დავაფასებ, შენს სისუფთავს და შენს სინატიფეს.
- ვერ ვხვდები, ამით მამებ თუ დამცინი და მამცირებ.
- ხომ ხედავ, ისევ ნევრასთენიაა! მე კი ვფიქრობდი, გამოკეთების პირი უჩანს-მეთქი.
- რა თქმა უნდა, თქვენ, მამაკაცებს, რაც გინდათ, იმას გააკეთებთ, თუ მოგეპრიანებათ, კიდევ გვიღალატებთ...
- მერე ვინ გიღალატა?
- შენ!
- ამასაც თუ ღალატი ჰქვია! ვაი, ვაი, ეს სულ წიგნებია, წიგნები! ჩემთვის ხომ სიმონას კაპიკის ფასიც არა აქვს და არც...
- გასაგებია! ის ხომ შენთვის ფინიაა, კატა თუ მაიმუნი!
- სწორედ რომ მაიმუნი! მაიმუნი და მეტი არაფერი! სწორედ ეს შეჭვერის ყველაზე უფრო! რა ზუსტად თქვი, მაიმუნიო! მერე ამიტომ შენი ქმარი აღარ უნდა ვიყო?
- შენც იმის თქმა ხომ არ გინდა, რომ ამის გამო აღარც მე უნდა ვიყო შენი ცოლი?..
- ვხედავ, ხულია, რომ ჰკუა გემატება...
- ცხადია, სხვაც ბევრი რამ შეიძლება ისწავლო!
- ოღონდ ჩემგან, რა თქმა უნდა და არა იმ ფისუნისგან!
- რაღა თქმა უნდა, შენგან!
- მაშ ასე. არ მეგონა, თუ ეს სოფლური შემთხვევა გაეჭვიანებდა... შენ და ეჭვიანობა? შენ? ჩემი ცოლი? იმ მაიმუნზე იეჭვიანე? რაც შეეხება იმას, თუ გავამზითვებ, მეტიც არაფერი უნდა!
- რა თქმა უნდა, როცა ფული გაქვს...
- ასეთი მზითევით სასწრაფოდ გათხოვდება და მზითევთან ერთად ქმარს ბიჭსაც მიართმევს. ხოლო თუ ბავშვი მამასაც დაემსგავსება, ანუ ნამდვილი მამაკაცი დადგება, მაშინ მისი ქმარი ორმაგად მოგებული დარჩება.

– გაჩუმდი, გაჩუმდი, გაჩუმდი!

საბრალო ხულიას ქვითინი აუვარდა.

– მე კი მეგონა, სოფელში ნევრასთენისგან განიკურნებოდი, – უთხრა ალექსანდრომ, – ფრთხილად, უარესი არაფერი დაგემართოს.

ორიოდე დღის მერე კიდევაც დაბრუნდნენ შინ, ქალაქში.

*

ხულია კვლავ განუკურნებელმა სევდამ შეიპყრო; გრაფმა ბორდავიელამ კი ისევ უწინდებურად დაიწყო მისვლა-მოსვლა, ოღონდ უფრო მეტ სიფრთხილეს იჩენდა. თავად ხულია სასოწარკვეთილებამ აიძულა დაეთმო მისთვის და ესმინა მეგობრის ღვარძლიანი მონაჩმახი, ცილი თუ ძრახვა, მაგრამ საოცარი ის იყო, რომ ამ ურთიერთობას ქმარს არც უმაღავდა, მას კი ისიც ჰყოფნიდა, როცა ეტყოდა: „შენ ისევ სოფელში უნდა დაბრუნდე და მკურნალობა განაგრძო“.

ერთ დღესაც, როცა ხულიას უსასობამ საზღვარს მიაღწია, ქმარს პირდაპირ პირში მიახალა:

– შენ არ ხარ კაცი, ალექსანდრო, არა, არა ხარ ნამდვილი მამაკაცი!

– ვინ, მე? მაინც რატომ?

– არა, არ ხარ მამაკაცი, არ ხარ!

– მაშინ ამიხსენი.

– უკვე დავრწმუნდი, რომ არ გიყვარვარ, რომ არაფრად გიღირვარ, შენი შვილის დედადაც კი არ მიგაჩნევარ, ჩემზე მხოლოდ პატივმოყვარეობის გამო იქორწინე, სატრაბახოდ, საჩვენებლად გინდოდი, ჩემი სილამაზით თავი რომ მოგეწონებინა, რომ...

– კმარა, კმარა, ისევ შენი რომანების გამონაგონია! მაგრამ შენ ის მითხარი, რატომ არ ვარ მამაკაცი?

– მარტო იმას გეტყვი, რომ არ გიყვარვარ და...

– რამდენჯერ მითქვამს შენთვის, რომ სიყვარულზე ლაპარაკი, ვის ვინ უყვარს თუ არ უყვარს, საერთოდ სიყვარულზე და მთელ ამ სისულელეებზე, მარტო გრაფები და ფრანტები ლაპარაკობენ ჩაიზე.

– ვიცი, რომ არ გიყვარვარ...

– ვთქვათ, მაგრამ მერე რა?

– ის, რომ შენთვის არაფერს ნიშნავს ისიც კი, თუ გრაფი, ფისუნია, როგორც შენ ეძახი, ისევ ივლის აქ, როგორც და როცა მოესურვება...

– შენ თვითონ აძლევ ამის უფლებას!

– აბა, რას ვიზამ, თუკი ის ჩემი საყვარელია! გაიგე, რომ ის ჩემი საყვარელია! ის ფისუნია ჩემი საყვარელია!

ალექსანდრო აღუშფოთველად შესცქეროდა ცოლს. ხულია ამაოდ ელოდებოდა, რომ გაცეცხლდებოდა, ამან კიდევ უფრო გააშმაგა და შესძახა:

– მერე რაო? მაშინ მეც მომკალი, როგორც ის, პირველი ცოლი მოკალი!

– ტყუილია, არც ის მომიკლავს და არც ეს ფისუნიაა შენი საყვარელი. ეს ცხადზე ცხადია, შენ გინდა, რომ წამაქეზო და... გინდა რომ ოტელოდ გადამაქციო. ჩემი სახლი თეატრი არ გეგონოს. ოღონდ ასე თუ განაგრძე, ბოლოს გაგიჟდები და შენი დამწყვდევა მომიწევს.

– გავგიჟდები? მე გავგიჟდები?

– ჰო, ბოლოს და ბოლოს, გაგიჟდები! როგორ შეიძლება იმის დაჯერება, რომ ჩემს ცოლს საყვარელი ჰყავს! რატომ ცდილობ, რომ დამაჯერო, ვითომ საყვარელი გყავს, ვითომ მე მღალატობ? მე? ალექსანდრო გომესი ვილაც ფისუნია არავის ეგონოს, ის ნამდვილი მამაკაცია! ვერა, ამას ვერ მიაღწევ, ვერ ეღირსები, რომ შენი რომანების, ფრანტებისა თუ გრაფების ენაზე გელაპარაკო! ჩემი სახლი თეატრი არ არის!

– მხდალო! მხდალო! მხდალო! – შეჰკვივლა უკვე გადარეულმა ხულიამ, – მხდალო!

– ახლა კი რამე უნდა ვიღონო! – თქვა ქმარმა.

და იგი გავიდა ოთახიდან.

ამ დღის მერე, რაც მთელი ორი დღე ჰყავდა თავისი ცოლი გამოკეტილი, კაბინეტში მოიხმო და ხულიაც სრულიად დათრგუნვილი შევიდა მასთან. კაბინეტში დახვდა გრაფი დე ბორდავიელა და ორი სხვა სენიორი.

– მომისმინე, ხულია, – უთხრა შემადრწუნებელი სიმშვიდით ქმარმა, – ეს სენიორები ექიმი ფსიქიატრები ბრძანდებიან, მე ისინი შენი ჯანმრთელობის გამოსაკვლევად და სამკურნალოდ მოვიწვიე. ახლა შენ გონება გაქვს დაბინდული და მერე, როცა ისევ გაგინათლება, ყველაფერს მიხვდები.

– შენ რაღა გინდა აქ, ხუან? – ჰკითხა ხულიამ გრაფს ისე, რომ ქმრისკენ არც გაუხედავს.

– ხომ უყურებთ? – მიმართა ალექსანდრომ ექიმებს, – ისევ ჰალუცინაციები დაეწყო; ახლა ისევ მოჰყვება მტკიცებას, რომ ეს სენიორი...

– დიახ, ის ჩემი საყვარელია! – შეაწყვეტინა სიტყვა ქმარს, – თუ ასე არ არის, თვითონ თქვას.

გრაფს თავი არ აუწევია.

– თავად ხედავთ, სენიორ გრაფო, – უთხრა ალექსანდრომ ბორდავიელას, – სწორედ ეს აკვიატებაა სიგიჟის ნიშანი, რადგან თქვენ ჩემს ცოლთან არც გქონიათ და არც შეიძლება გქონოდათ რაიმე ურთიერთობა...

– ცხადია, არა! – შესძახა გრაფმა.

– ხომ გესმით! – ისევ მიუბრუნდა ექიმებს ალექსანდრო.

– როგორ! – შეჰყვირა ხულიამ, – შენ, შენ, ხუან, ჩემო ფისუნია, ამას შენ უარყოფ?

გრაფი ცაბცახმა აიტანა, ალექსანდროს ცივ მზერას რომ შეეფეთა და თქვა:

– დაწყნარდით, სენიორა, გონს მოდით. ხომ იცით, რომ ეს არ არის მართალი, კარგად იცი, რომ ამ სახლში ახლო მეგობარივით დავდიოდდი, თქვენთანაც ისეთივე მეგობრობა მაკავშირებდა, როგორიც თქვენს ქმართან და რომ მე, გრაფი დე ბორდავიელა, არასოდეს გავბედავდი ისეთი მეგობრის ღირსების შელახვას, როგორიც გახლავს...

– როგორიც მე გახლავარ, – შეაწყვეტინა ალექსანდრომ, – მე? მე? ალექსანდრო გომესი? რომელი გრაფი გამიბედავდა ამას, ვის შეეძლო ჩემი შეურაცხყოფა ან ღალატი, როგორ მიღალატებდა მე ჩემი ცოლი.

– თქვენ თვითონ ხედავთ, სენიორებო, რომ საბრალოს გონებაც აქვს დაბნელებული...

– შენც ხუან? შენც ფისუნია? – შეჰყვირა ხულიამ, – მშიშარა! მშიშარა! მხდალი! ჩემმა ქმარმა დაგაშინა არა? შიშის გამო ვერ გითქვამს სიმართლეს, არა, მხდალო! მხდალო, მხდალო! – შენც მონაწილეობ ამ სამარცხვინო ფარსში, რომ გიჟად გამომაცხადოთ, არა? მხდალო, მშიშარა! გარეწარო! შენც ჩემი ქმარივით...

– გესმით, სენიორებო! – უთხრა ალექსანდრომ ექიმებს. საბრალო ხულია გონებას კარგავდა, სრულიად განადგურებულად გრძნობდა თავს.

– ასე რომ, ჩემო ბატონო, – მიუბრუნდა ალექსანდრო გრაფს, – ახლა ჩვენ გავიდეთ და ეს პატივსაცემი სენიორები დარჩნენ ჩემს ცოლთან და დაასრულონ მისი გასინჯვა-გამოკვლევა.

გრაფიც გაჰყვა. როცა ისინი ოთახიდან გავიდნენ, ალექსანდრომ უთხრა: – ასე რომ, იცოდეთ, სენიორ გრაფო, ან ჩემი ცოლი უნდა აღიაროთ გიჟად, ან არადა, თქვენცა და მასაც, ორივეს თავებს დაგიჩეჩქვავთ, აირჩიეთ.

– მე ვფიქრობ, ერთადერთი, რაც უნდა ავირჩიო არის ის, რომ დროზე გადაგიხადოთ ვალი, რათა არანაირი საქმე აღარ მქონდეს თქვენთან.

– არა; ერთადერთი არის ის, რომ ენას კბილი დააჭიროთ! ერთი სიტყვით, შევთანხმდეთ, რომ ჩემი ცოლი მართლა გაგიჟდა, თქვენ კი პირწავარდნილი ყვეყჩი ხართ. ესეც დაიმახსოვრეთ! – და მან პისტოლეტი აჩვენა.

ცოტა ხანში ექიმებიც გამოვიდნენ ალექსანდროს კაბინეტიდან და ერთმანეთს გადაულაპარაკეს:

– ეს უკვე შემზარავი ტრაგედიაა. მაგრამ ჩვენ რა ვქნათ?

– ჩვენ მეტი არაფერი დაგვრჩენია, რომ გიჟად გამოვაცხადოთ. თუ არადა, ეს კაცი მასაც მოკლავს და იმ უბედურ გრაფსაც.

– მერე ჩვენი პროფესიული სინდისი?

– ახლა ჩვენი სინდისი ის იქნება, რომ უარესი დანაშაული არ ჩავიდინოთ.

– ამას ჯობდა გიჟად სწორედ ეს დონ ალექსანდრო გამოგვეცხადებინა.

– არა, ის გიჟი არ არის. აქ სულ სხვა რამესთან გვაქვს საქმე.

– ნამდვილ მამაკაცთან, არა? როგორც თვითონ ამბობს.

– საბრალო ქალი! როგორ მტკიოდა გული მას რომ ვუსმენდი, მე მეშინია, რომ ბოლოს მართლა გაგიჟდება.

– ეგებ მართლა გიჟად ვალიართო, მაშინ კიდეც გადავარჩენთ. ყოველ შემთხვევაში, ამ სახლიდან მაინც ვიხსნით.

და ალიარეს კიდეც გიჟად. მათი დასკვნის მერე კი ქმარმა თავისი ცოლი საგიჟეთში გამოამწყვდია.

*

საბრალო ხულისას სულში ცივი, მძიმე, უვარსკვლავო წყვდიადი ჩამოწვა, როცა უკვე საგიჟეთში გამომწყვდეული აღმოჩნდა. ერთადერთი სანუგეშო ის იყო, რომ ნებას აძლევდნენ შვილი ენახა. აიყვანდა ხოლმე ბიჭს ხელში და ლამის ცრემლებით ჰზანდა სახეს; საბრალო ბავშვიც ტიროდა, თუმცა კი არ იცოდა, რატომ.

– ეეჰ, ჩემო ბიჭო, ჩემო შვილო! – ეჩურჩულებოდა, – ნეტავ კი შემემდლოს გიშველო და გადაგარჩინო, რომ შენს ძარღვებში მამაშენის ერთი წვეთი სისხლიც არ დაგვრჩეს... ის მაინც მამაშენია!..

და როცა საბრალო ქალი მარტო რჩებოდა, მართლა გრძნობდა, რომ გიჟდებოდა, სულ ცოტადა აკლდა, რომ მართლა არ გაგიჟებულყო და მაშინ იტყოდა ხოლმე: „ამ სახლში მგონია, ნამდვილად ვგიჟდები და იმასაც დავიჯერებ, რომ ჩემი და ამ გრაფის ამბავი მარტო სიზმარი და ჰალუცინაციები იყო. მშიშარა, მხდალი და გარეწარი! ასეთ დღეში მაინც როგორ ჩამავდო, როგორ დაანება, რომ ასე გამოვემწყვდიე! ფისუნია, მართლაც ფისუნია? მართალი იყო ჩემი ქმარი. ნეტავ რატომ არ დაგვხოცა ორივე? ეეჰ, არა! ეს ყველაზე საშინელი შურისძიებაა! იმ უსინდისო ფისოს მოკვლა არც ღირდა!.. მისი ასეთი დამცირება ჯობდა. ტყუილი უნდა ეთქმევიანებინა მისთვის და მერე მივეტოვებინე! ან როგორ კანკალებდა ჩემი ქმრის წინაშე, მართლა კანკალებდა! ჩემი ქმარი კი მართლაც ნამდვილი მამაკაცია! მაგრამ მაინც რატომ არ მომკლა? ოტელო ხომ უთუოდ მოკლავდა! თუმცა ალექსანდრო ოტელო მაინც არ არის, ოტელოსავით დაუნდობელი მხეცი არ არის. ოტელო შმაგი მავრი კი იყო, მაგრამ უგუნური... ალექსანდრო კი... ალექსანდროს მძლავრი გონება აქვს, თან ის თავისი პლებეური, ეშმაკეული პატივმოყვარეობაც რომ არ ავიწყდება. არა, ამ კაცს სულ არ სჭირდებოდა, რომ ის, თავისი პირველი ცოლი მოეკლა, უბრალოდ, აიძულა მომკვდარიყო თავისით. მის წინაშე შიშისგან მოკვდა უთუოდ. მე კი ვუყვარვარ?“ და იქაც, სულით ავადმყოფთა სახლშიც აწამებდა თავის გულსა და გონებას, რომ ის მტანჯველი კითხვის პასუხი ამოეცნო; „ვუყვარვარ თუ არ ვუყვარვარ?“ მერე იტყოდა: „სამაგიეროდ მე მიყვარს! თანაც სიგიჟემდე!“

და იმის შიშით, ვაითუ, მართლა გავგიჟდებო, თავი მოაჩვენა, ვითომ გამოჯანმრთელდა, ყველა დაარწმუნა, ვითომ ის ურთიერთობა გრაფთან ჰალუცინაციების მეტი არაფერი იყო. ეს ქმარსაც დაუყოვნებლივ აცნობეს.

ერთ დღესაც ხულია მისაღებ ოთახში გამოიძახეს, სადაც ქმარი ელოდებოდა. როცა შევიდა, მაშინვე მუხლებზე დაეცა მის წინაშე და მწარედ ატირდა:

– მაპატიე, ალექსანდრო, მაპატიე!

– ადექი, ქალო! და მან წამოაყენა.

– მაპატიე!

– გაპატიო? მაგრამ რა გაქვს საპატიებელი? მე უკვე მითხრეს, რომ განიკურნე და ჰალუცინაციები აღარ გაწუხებს...

ხულია შეშინებული შესცქეროდა ქმრის ცივსა და გამსჭვალავ თვალებს, შესცქეროდა შიშითა და გიჟური სიყვარულით, ნამდვილად იყო ეს ბრმა სიყვარული და ბრმა შიში.

– ჰო, მართალი იყავი, ალექსანდრო, მართალი იყავი, მე კი უთუოდ გავგიჟდი, მართლა გავგიჟდი. ეს იმიტომ გამოვიგონე, რომ შენ გეეჭვიანა, ოღონდ კი გეეჭვიანა. ყველაფერი სიცრუე იყო. როგორ შემეძლო შენთვის მეღალატა? მე? შენთვის? ახლა მაინც გჯერა ჩემი?

– ხულია, ერთხელ შენ მკითხე, – დაიწყო ყინულივით ცივი ხმით ქმარმა, – მართლა მოვკალი თუ არა ჩემი პირველი ცოლი, მე კი პასუხის მაგივრად გკითხე, შეგიძლია თუ არა დაიჯერო-მეთქი. მერე შენ რა მიპასუხე?

– ვერა, ვერ დავიჯერებ-მეთქი, ამას ვერ დავიჯერებ-მეთქი!

– მაშინ ახლა მეც გეტყვი, რომ ვერასოდეს დავიჯერებდი, რომ შენ იმ ფისუნიაზე გამცვლიდი. ეს კმარა?

ხულია ცახცახებდა, ისეთი გრძნობა ჰქონდა, რომ სიგიჟის ზღვარზე იყო, სიგიჟისა და სიყვარულის ზღვარზე, ერთდროულად.

– ახლა, – ჰკითხა ქალმა, მოეხვია ქმარს და ყურში ჩასჩურჩულა, – ახლა, ალექსანდრო, ახლა მაინც მითხარი, გიყვარვარ?

– და ამ დროს საბრალომ პირველად დაინახა ალექსანდროს სახეზე ის, რაც აქამდე არ შეუმჩნევია, მის თვალწინ გაიხსნა ამ კაცის საშინელი, დახშული სულის მთელი სიღრმე, რასაც ეს მდიდარი კაცი ისეთი თავდადებით მალავდა, როგორც ცხრაკლიტულში, თითქოს ერთი წუთით ელვამ გაანათა მის სულში შავი ტბა და გააბრწყინა მისი ზედაპირი; მან დაინახა ორი კურცხალი მის ცივსა და ორლესულივით ბასრ თვალებში და მაშინ ერთბაშად აღმოხდა კაცს:

– როგორ შემეძლო არ მყვარებოდი, ჩემო ბავშვო, როგორ შემეძლო შენ არ მყვარებოდი! მიყვარხარ, მთელი ჩემი სულით, მთელი ჩემი სისხლითა და ხორციტ; საკუთარ თავზე მეტადაც! თავიდან, როცა ვიქორწინეთ, არა, მაგრამ ახლა? ახლა კი, ბრმად, გიჟურად... მე უფრო გეკუთვნი შენ, ვიდრე შენ მე... და გაშმაგებით, მთელი გზნებით, გიჟივით კოცნიდა და ჩურჩულებდა – „ხულია! ხულია! ჩემო ქალღმერთო! ჩემო სიცოცხლე!“

ახლა კი მართლა ეგონა ხულიასაც, რომ გიჟდებოდა, ახლა, როცა მისმა ქმარმა ერთიანად გადაუშალა გული.

– ამ წუთში მინდა რომ მოვკვდე, ალექსანდრო, – ძლივს გასაგონად უთხრა და თავი მხარზე დაადო ქმარს, თავის მამაკაცს.

ამ სიტყვებზე კაცი თითქოს ერთბაშად გამოფხიზლდაო, გონს მოეგო, ცრემლები გადაყლაპა და ისევ ცივი, ბასრი მზერა მიაპყრო ცოლს და უთხრა:

– ეს არ მომხდარა, ხულია, ახლა ხომ გაიგე, მაგრამ ვითომ არც მითქვამს ის, რაც გითხარი... დაივიწყე!

– დავივიწყო?

– ჰო, ვითომ არც არაფერი გაგიგონია.

– კარგი, მაგრამ...

– კმარა, საკუთარ თავსაც არაფერი გაუმხილო!

– მაგრამ, ღვთის გულისთვის, ალექსანდრო, დამიტოვე ეს წუთი, თუნდაც... შენ მე გიყვარვარ, მე თვითონ გიყვარვარ და მაშინაც გეყვარებოდი, თუ სხვისი ვიქნებოდი, ან ისე გიყვარვარ, როგორც ნივთი რამ?

– ერთხელ გითხარი და დავამთავრე, რაც იყო, იყო, დაივიწყე. ნუ ჩამაცივდები, თორემ ისევ დაგტოვებ აქ. მე შენ წასაყვანად მოვედი იმ იმედით, რომ აქედან ჯანმრთელი წაგიყვანო.

– მე სრულიად ჯანმრთელი ვარ! – მკვირცხლად უპასუხა ცოლმა. და ალექსანდრომ ცოლი შინ წაიყვანა.

ორიოდე დღეს არ გაუვლია, რაც ხულია შინ დაბრუნდა, რომ გრაფმა დე ბორდავიელამ ალექსანდროსგან მიიღო მიწვევის ბარათი, უფრო სწორად, ბრძანება, მისულიყო მასთან სადილზე.

„სენიორ გრაფო, ალბათ უკვე გაიგებდით, – წერდა იგი, – რომ ჩემი ცოლი სრულიად განკურნებული და ჯანმრთელი დაბრუნდა საგიჟეთიდან. და რადგან საბრალომ იმ ავბედით დღეს, გონებადაბნელებულმა ისეთი შეურაცხყოფა მოგაყენათ, თუმცა ეს უნებურად, დაუფიქრებლად მოუვიდა და ასეთი განზრახვა არც ჰქონია, თქვა, ვითომ თქვენ ისეთი უსინდისობა ჩაიდინეთ, რაც თქვენ, ნამდვილ კაბალიეროს არ გეკადრებათ, ჩემი მხრივ, გთხოვთ, მობრძანდეთ სადილად ზევ, ხუთშაბათ დღეს, რათა მიიღოთ თქვენთვის დამაკმაყოფილებელი ახსნა-განმარტება, ისეთი, როგორც თქვენისთანა კაბალიეროს შეჰფერის. ჩემი მეუღლე გთხოვთ, მე კი გიბრძანებთ. ხოლო თუ არ მობრძანდებით დანიშნულ დღეს და არ მოისმენთ მის ახსნა-განმარტებას, შედეგზე თავად აგებთ პასუხს. თქვენ კი ალბათ მოგეხსენებათ, რის შემძლე გახლავარ.“

გრაფი დე ბორდავიელა დანიშნულ საათზე გამოცხადდა. მკვდრისფერი ედო და კანკალებდა, აშკარად დაბნეული იყო. სადილმა უღიმღამოდ ჩაიარა, საუბრობდნენ სრულიად უმნიშვნელო რამეებზე და თანაც მოსამსახურეების თანდასწრებით; ალექსანდროს უხამს ხუმრობებს ხულიაც ესარჩლებოდა. დესერტის შემდეგ ალექსანდრომ მოსამსახურეს უბრძანა: „ახლა ჩაი მოგვართვი!“

– ჩაი? – წამოსცდა გრაფს.

– დიახ, სენიორ გრაფო, – თქვა მასპინძელმა, – მაგრამ არა იმიტომ, რომ მუცელი გტკივა, არა; ეს მარტო კარგი ტონისთვისაა. ჩაიზე უფრო კარგად მორიგდებიან ხოლმე კაბალიეროები.

და ისევ მოსამსახურეს მიუბრუნდა: „წადი!“

ოთახში მარტო სამნი დარჩნენ. გრაფი კანკალებდა, ჩაის გემოს გასინჯვასაც ვერ ბედავდა.

– ჯერ მე მომაწოდდე, ხულია, – უთხრა ქმარმა, – პირველი მე გავუსინჯავ გემოს, სენიორ გრაფო, რათა დარწმუნდეთ, ამ სახლში საფრთხე არანაირი გელით.

– მაგრამ თუ მე...

– არა, სენიორ გრაფო, მართალია, მე კაბალიერო არ გახლავარ და არც არაფერი ამის მსგავსი, მაგრამ არც ისე უნდობი ვარ. ახლა კი ჩემი მეუღლის ახსნა-განმარტება მოისმინეთ.

ალექსანდრომ ხულიას შეხედა და მან ნელა, მაგრამ ცივი ხმით დაიწყო ლაპარაკი. იგი თვალისმომჭრელი იყო, თვალები უელვარებდა, სიტყვები კი ნება-ნება და ცივად მოედინებოდა, თუმცა უმაღლ მიხვდებოდა, რომ მათ მიღმა გაუნელელებელი ცეცხლი გიზგიზებდა.

– ჩემს ქმარს ვთხოვე, რომ მოეწვიეთ, სენიორ გრაფო, – უთხრა ხულიამ, – რადგან მინდოდა, პატიება მეთხოვა თქვენთვის იმ მძიმე შეურაცხყოფისთვის, რაც მე თქვენ მოგაყენეთ.

– მე, ხულია?

– სახელით არ მომმართოთ! დიახ, თქვენ. როდესაც მე ჭკუაზე შევცდი, როცა ჩემი მეუღლის სიყვარულმა ერთიანად დამაკარგვინა გონება, როცა ყველა ხერხსა და ღონეს ვიყენებდი, რათა დავრწმუნებულიყავი, ვუყვარდი მას თუ არა, მაშინ თქვენ გამოგიყენეთ იარაღად და ვთქვი, ვითომ ჩემი ცდუნება განიზრახეთ, ეს კი წმინდა წყლის სიცრუე იყო, ჩემი გამოგონილი და ასეთი საქციელი მართლაც დასაგმობი იქნებოდა, ისეთ მდგომარეობაში რომ არ ვყოფილიყავი. ასე არ არის, სენიორ გრაფო?

– დიახ, მართალს ბრძანებთ, ხულია!

– სენიორა დე გომეს! – გაუსწორა ალექსანდრომ.

– ის, რაც თქვენ მე და ჩემმა მეუღლემ გაკადრეთ, ანუ ფისუნია რომ შეგარქვით... უნდა

გვაპატიოთ!

– მიპატიებია!

– მე თქვენ ისეთი უსინდისობა და უზნეობა დაგწამეთ, რაც თქვენისთანა კაბალიეროს არ ეკადრება...

– ძალიან კარგი, – დასძინა ალექსანდრომ, – ძალიან კარგი! უსინდისობა და უზნეობაო, რაც თქვენისთანა კაბალიეროს არ ეკადრებაო! ძალიან კარგი!

– და თუკი, – ისევ გიმეორებთ, შეიძლება მეპატიოს და უნდა მეპატიოს კიდეც, – ჩემს მაშინდელ მდგომარეობას გაითვალისწინებთ; რა თქმა უნდა, მაპატიებთ; ხომ მაპატიებთ?

– დიახ, დიახ; ყველაფერი მიპატიებია, ორივესთვის მიპატიებია; – უფრო ამოიოხრა, ვიდრე წარმოთქვა ცოცხალმკვდარმა გრაფმა, ოღონდ კი სასწრაფოდ გაელწია ამ სახლიდან.

– ჩვენ ორივესო? – ჰკითხა ალექსანდრომ, – მაგრამ მე რა მაქვს საპატიებელი?

– მართალი ხართ, მართალი!

– დამშვიდდით, – განაგრძო ქმარმა, – ვხედავ, ძალიან ღელავთ. ერთ ფინჯან ჩაის კიდეც ხომ არ მიირთმევდით! ხულია, ერთი ფინჯანი ჩაი მიართვი სენიორ გრაფს. ეგებ ცაცხვის ნაყენი უფრო გეამოთ!

– არა... არა...

– კარგი და კეთილი, ახლა, რაკი ჩემმა მეუღლემ უკვე გითხრათ, რისი თქმაც უნდოდა, თქვენც აპატიეთ იმ სიგიჟის დროს ჩადენილი შეცდომა, მე ისღა დამრჩენია, რომ გთხოვოთ, დაგვდოთ პატივი და ჩვეულებრივად გვესტუმროთ ხოლმე. მას შემდეგ, რაც მოხდა, ჩვენი ურთიერთობის გაწყვეტა, ალბათ გესმით, უსიამოვნო გრძნობას აღძრავდა. ახლა კი, როცა ჩემი მეუღლე სრულიად განიკურნა ჩემი წყალობით, ადარც თქვენ გემუქრებათ რაიმე უსიამოვნება, თუკი ისევ ისე, ძველებურად ივლით ჩვენს სახლში. და ამის დასტურად, რომ მე სავსებით დარწმუნებული გახლავარ ჩემი მეუღლის კეთილგონიერებაში, დაგტოვებთ მარტო, თუკი ჩემს მეუღლეს კიდეც უნდა რაიმე ისეთი გითხრათ, რაც ჩემი თანდასწრებით ვერ უთქვამს და არ უნდა, რომ მოვისმინო ან ერიდება.

და ალექსანდრო ოთახიდან გავიდა, ისინი კი მარტო ერთმანეთის პირისპირ დატოვა, ორივე განცვიფრებულები მისი ასეთი საქციელის გამო. „ეს რა კაცია!“ – გაიფიქრა გრაფმა, ხოლო ხულიამ გულში თქვა: „აი, ვინ არის ნამდვილი მამაკაცი!“

მერე სიჩუმე ჩამოვარდა. ხულია და გრაფი ერთმანეთის თვალებში შეხედვასაც ვერ ბედავდნენ. ბორდავიელას სულ კარისკენ ეჭირა თვალი, საიდანაც ალექსანდრო გავიდა.

– რატომ იყურებით კარისკენ, – უთხრა ხულიამ, – თქვენ ჩემს ქმარს კარგად არ იცნობთ, ალექსანდრო კარს უკან არ დადგება და არ მოგვისმენს.

– ვინ იცის... მას შეუძლია მოწმეებსაც კი დაუძახოს...

– ამას რატომ ამბობთ, სენიორ გრაფო?

– კარგად მახსოვს, როგორ მოიწვია ის ორი ექიმი და ის შემადრწუნებელი სცენა მოაწყო, ან მე როგორ დამამცირა, ან რა სულმდაბლობა გამოიჩინა, როცა გიჟად გამოგაცხადათ!

– მაგრამ ეს ხომ მართლა ასე იყო, მე რომ ნამდვილად არ ვყოფილიყავი გიჟი, იმას როგორ ვიტყვოდი, ვითომ თქვენ ჩემი საყვარელი იყავით.

– მაგრამ...

– მაგრამ რა, სენიორ გრაფო?

– ის, რომ შესაძლოა, თქვენც გიჟად გინდათ გამომაცხადოთ, ან სულაც სიგიჟემდე მიმიყვანოთ. ამას ხომ არ უარყოფთ, ხულია?

– დონია ხულია ან სენიორა დე გომეს!

– ახლა სენიორა დე გომეს, ეგებ ისიც უარყოფთ, რომ თქვენ, ასე იყო თუ ისე, გულგრილად უყურებდით ჩემს ტრფიალს... არა, ტრფიალს კი არა, სიყვარულს?

– სენიორ გრაფო!...

– თქვენ კი მაშინ არათუ გამირბოდით, არათუ არ გსიამოვნებდათ ჩემი ტრფიალი, კიდეც მიწვევდით...

- აკი გითხარით, სენიორ გრაფო, რომ მაშინ გონება მქონდა არეული და ამის გამეორება არ გჭირდებათ.
 - თქვენ იმასაც ხომ არ უარყოფთ, რომ ჩვენ შორის ის-ის იყო სასიყვარულო ურთიერთობა იწყებოდა?
 - გიმეორებთ, მაშინ ჩემს ჭკუაზე არ ვიყავი-მეთქი!
 - ამ სახლში ერთი წუთითაც არ შემოდგია დარჩენა. მშვიდობით!
- გრაფმა ხულიას ხელი გაუწოდა, თუმცა მაინც შეეშინდა, რომ ის არ უპასუხებდა, მაგრამ მან ხელი ჩამოართვა და უთხრა:
- ერთი სიტყვით, თქვენ უკვე იცით, რაც ჩემმა ქმარმა შემოგთავაზა. შეგიძლიათ გვესტუმროთ, როცა კი მოისურვებთ; ახლა, როცა ღვთის შეწევნითა და ალექსანდროს წყალობით სრულიად განვიკურნე, სენიორ გრაფო, სრულიად ჯანმრთელი გახლავარ, თქვენი მხრივ დიდი წინდაუხედაობა იქნებოდა, თუკი ჩვენთან სიარულს აიკრძალავდით...
 - მაგრამ ხულია...
 - რაო, თქვენ ისევ თქვენსას იმეორებთ? ხომ გითხარით, მაშინ გონება მქონდა არეული-მეთქი.
 - თქვენ და თქვენს ქმარს თუ ვინმეს გაგიჟება გინდათ, ეს მე ვარ...
 - თქვენ? თქვენი გაგიჟება გვინდა? ეს არც ისე ადვილი იქნება, ასე მგონია...
 - რაღა თქმა უნდა, ფისუნიასი, აკი მე თქვენი ფისუნია ვყოფილვარ!
- ხულიამ გაიცინა, შეურაცხყოფილი და ერთიანად დათრგუნვილი გრაფი იმ სახლიდან უკანმოუხედავად გაიქცა და დაიფიცა, აღარასოდეს პირიც არ ექნა მათკენ.

*

ამდენმა ტანჯვამ სულიერად გატეხა და ცხოვრება გაუმწარა საბრალო ხულიას, მძიმედ დასწულდა და გონებაც მთლად დაუბნელა. ახლა უკვე ცხადად ჩანდა, რომ ამ სენმა, სიგიჟემ საბოლოოდ დარია ხელი. მალიმალ კარგავდა ცნობას და ამ დროს ვნებამორეული და აგზნებული უხმობდა თავის ქმარს. და კაციც უსიტყვოდ ნებდებოდა მის ავადმყოფურ ჟინს და ყოველ ღონეს ხმარობდა, რომ დაეწყნარებინა. „მე შენი ვარ, შენი, მარტო შენი, მხოლოდ შენ გეკუთვნი“, – ჩასჩურჩულებდა ქალს და ისიც ისე შმაგად ეხვეოდა, რომ კაცს სული ვეღარ მოებრუნებინა.

ბოლოს ალექსანდრომ ცოლი ერთ თავის მამულში წაიყვანა იმ იმედით, რომ იქ მაინც დაწყნარდებოდა, მაგრამ უკვე ჩანდა, სიკვდილი გარდუვალი იყო. რაღაც უცხო სენი ერთიანად უღრღნიდა გულგვამს.

როდესაც უზომო სიმდიდრის პატრონი კაცი მიხვდა, რომ უღმობელი სიკვდილი ხელიდან აცლიდა ცოლს, იგი ცივმა და ჯიუტმა რისხვამ შეიპყრო; მოიწვია საუკეთესო ექიმები, მაგრამ „ყველაფერი ფუჭიაო“, ეუბნებოდნენ ისინი.

- გადამირჩინეთ! – ევედრებოდა მათ.
- შეუძლებელია, დონ ალექსანდრო, შეუძლებელია!
- როგორც გინდათ, გადამირჩინეთ! მთელ ჩემს ქონებას, მთელ ჩემს მილიონებს გავიღებ მისი სიცოცხლისთვის.
- შეუძლებელია, დონ ალექსანდრო, შეუძლებელია!
- ჩემს სიცოცხლეს არ დავიშურებ, ჩემს სიცოცხლეს შევწირავ მას! იქნება სისხლის გადასხმამ უშველოს რამე! მიეცით ჩემი სისხლი! ოღონდ გადამირჩინეთ, მიეცით მთელი ჩემი სისხლი!
- შეუძლებელია, დონ ალექსანდრო, შეუძლებელია!
- როგორ თუ შეუძლებელია, ჩემი სისხლი, უკანასკნელ წვეთამდე არ დამენანება!
- მარტო ღმერთის იმედიღა რჩება, ის თუ გადაარჩენს!
- ღმერთის? მერე სად არის ღმერთი? მე მასზე არასოდეს მიფიქრია.

მერე ხულიას, თავის ცოლს მიუბრუნდა; მას ფერიც აღარ ჰქონდა, მაგრამ უფრო მშვენიერი იყო, გარდაუვალ სიკვდილს კიდევ უფრო მეტი სილამაზის ბეჭედი დაესვა:

– სად არის ღმერთი, ხულია?

მან კი თავისი დიდრონი, თითქმის უკვე ფერდაკარგული თვალები ზევით ალაპყრო და მიმქრალი ხმით უპასუხა:

– აი, იქ არის!

ალეხანდრომ შეხედა თავისი ცოლის თავთან ჯვარცმას, სტაცა ხელი, მაგრად ჩაბლუჯა და შესძახა: „გადამირჩინე ის, გადამირჩინე და რაც გინდა, მთხოვე, ყველაფერს გავიღებ, მთელ ჩემს ქონებას, ჩემს სისხლს, მთლიანად ჩემს თავს, რაც ვარ!“

ხულია იღიმებოდა. ქმრის ასეთი შიში მისი სიცოცხლის გამო, ნეტარებით ავსებდა მის სულს. რა ბედნიერი იყო იგი ბოლოს! ან კი როგორ ეპარებოდა ეჭვი ამ კაცის სიყვარულში!

მაგრამ საბრალო ქალს ნელ-ნელა, წვეთ-წვეთად ტოვებდა სიცოცხლე. უკვე მარმარილოსავით გათეთრდა და გაცივდა. და მაშინ ქმარი გვერდით მოუწვა, გამწარებით შემოხვია მკლავები, რომ მთელი თავისი სითბო გადაეცა მისთვის, სითბო კი თანდათან ეცლებოდა საბრალოს; ქმარს თავისი სუნთქვაც უნდოდა გადაეცა მისთვის. მთლად დაკარგა ჭკუა და გადაირია. ქალი კი მხოლოდ იღიმებოდა.

– ვკვდები, ალეხანდრო, ვკვდები!

– არა, შენ არ მოკვდები, – ჯიუტად იმეორებდა კაცი, – არ შეიძლება, რომ მოკვდე!

– იმიტომ, რომ შენი ცოლი ვარ?

– არა, არა, ჩემი ცოლი არ შეიძლება მოკვდეს. ჯერ მე უნდა მოკვდე. დაე, მოვიდეს სიკვდილი და ჯერ მე წამიყვანოს. მე! მე უნდა მოკვდე! მოვიდეს!

– ააჰ, ალეხანდრო, ახლა უკვე მზად ვარ წავიდე იმ ქვეყნად, რაკი ჩემი ტანჯვის საზღაური მივიღე. მე კი ეჭვი მეპარებოდა, რომ გიყვარდი...

– არა, ჩანს, არ მყვარებიხარ, არა! ეს სიყვარული, ათასჯერ მითქვამს კიდეც შენთვის, ხულია, მარტო წიგნების სისულელეა-მეთქი, არ მყვარებიხარ, არა! სიყვარული...

სიყვარული!.. ის საცოდავი, მშიშარა კაცუნები, სიყვარულზე ამდენს რომ ლაპარაკობენ, საკუთარი ცოლის გადარჩენაც კი არ შეუძლიათ... არა, არა, ამას არ ჰქვია სიყვარული... არ მყვარებიხარ...

– როგორ თუ არ გყვარებივარ? – ჰკითხა ცოლმა უკვე მიმქრალი ხმით, რადგან ისევ ადრინდელი ეჭვები მოერია.

– არა, არ მყვარებიხარ... შენ... შენ... სიტყვები არ მყოფნის!.. – და მას ქვითინი წასკდა, ცრემლებიც გაუშრა, ქვითინებდა, კვნესოდა და ოხრავდა ტკივილისა და უსასოო სიყვარულისგან.

– ალეხანდრო!

და ამ უილაჯო შეძახილში გაისმა გამარჯვების მწარე სიხარული.

– არა, შენ არ მოკვდები! შეუძლებელია მოკვდე! არ მინდა მოკვდე! მე მომკალი, ხულია, ოღონდ შენ იცოცხლე! ჰო, მე მომკალი, მე მომკალი!

– ვაი, რომ ვკვდები...

– მე შენთან ერთად მოკვდები!

– მერე ბავშვი, ალეხანდრო!

– დაე, ისიც მოკვდეს. უშენოდ როგორ უნდა მიყვარდეს!

– თუ ღმერთი გწამს, ალეხანდრო, ეს ხომ სიგიჟეა...

– ჰო, მე გიჟი ვარ, აკი ყოველთვის გიჟი ვიყავი... შენი სიყვარულისგან გაგიჟებული ვიყავი, ხულია, შენ გამაგიჟე... მე გიჟი ვარ! მომკალი და შენთან წამიყვანე!

– ეს რომ შემეძლოს...

– არა, მე მომკალი, ოღონდ შენ იცოცხლე, მე კი ვიქნებოდი შენ...

– შენ?

– მე, ჰო, თუ არ შემიძლია შენი ვიყო, დაე, მეც მოკვდე!

და იგი კიდეც უფრო, მთელი ძალით იკრავდა ქალს გულში, თითქოს მისი შეჩერება უნდაო.

– კარგი, ალექსანდრო, ბოლოს და ბოლოს, ის მაინც მითხარი, ვინ ხარ? – ჩასჩურჩულა ხულიამ.

– მე? მე ვარ კაცი, რომელიც შენ გეკუთვნოდა... ისეთი კაცი, როგორც შენ შექმენი!

მისი სიტყვები იმქვეყნიური ჩურჩულივით გაისმა, როცა ნავი სიცოცხლის ნაპირს მოსცილდება და შავბნელ ტბაში გაცურდება.

სულ მალე ალექსანდრომ იგრძნო, რომ უკვე გაცივებულ გვამს იკრავდა გულში. და მაშინ მის სულში ერთბაშად ჩამოწვა ცივი და ბნელი ღამე. იგი წამოდგა და ერთიანად გაქვავებული დააცქერდა უსულო, გაცივებულ, მაგრამ ულამაზეს სხეულს; არასოდეს უნახავს ესოდენ მშვენიერი. ამ უკანასკნელი ღამის შემდეგ თითქოს მარადიული განთიადის სხივებით განბანილი იწვა მის თვალწინ და უეცრად თვალწინ დაუდგა მთელი თავისი ცხოვრება, ცხადია, დაინახა ის, რასაც უმაღლავდა სხვასაც და საკუთარ თავსაც.

შავბნელმა ჩრდილმა გადაურბინა მასაც და მასაც, ვინც მის თვალწინ ცოცხალ მოგონებასავით იწვა და ცოცხლად წარმოიდგინა თავისი მწარე ბავშვობა, როგორ ცახცახებდა მის წინაშე, ვისაც მის მამად მიიჩნევდნენ და ასეთი დაუნდობელი კი იყო, ასე სასტიკად რომ ეპყრობოდა მას, როგორ სწყევლიდა მას და ისიც გაახსენდა ერთხელაც სასოწარკვეთილმა მუშტი რომ მოუქნია ქრისტეს გამოსახულებას სოფლის ეკლესიაში.

ბოლოს ალექსანდრო ოთახიდან გავიდა და კარი გაიხურა. მაშინვე შვილს დაუწყო ძებნა.

პატარა ბიჭი სამიოდე წლის თუ იქნებოდა. მამამ ხელში აიყვანა შვილი, ოთახის კარი ჩაკეტა და შვილს გამმაგებით დაუწყო კოცნა. ბავშვი კი არ იყო მამის ალერსს მიჩვეული და თითქოს რაღაცას მიხვდაო, თან მამის ასეთმა სიშმაგემაც შეაშინა და ტირილი მორთო.

– დაწყნარდი შვილო, გაჩუმდი! მაპატიებ იმას, რასაც ვაპირებ? მაპატიებ?

ბავშვი გაჩუმდა და შეშინებული მიაშტერდა მამას; ის კი ცდილობდა თვალეზში, ტუჩებში, თმაში ხულიას თვალები, ტუჩები და თმა დაენახა.

– მაპატიე, შვილო, მაპატიე!

მერე ერთი წუთით გავიდა, ოთახი ისევ ჩაკეტა, რათა თავისი უკანასკნელი სურვილი აღესრულებინა. მერე ისევ დაბრუნდა ოთახში, ჩაკეტა და თავის ცოლთან, ანუ იმასთან, ვინც იყო მისი ცოლი, სულ მარტო დარჩა.

– მე შენ გწირავ ჩემს სისხლს! – უთხრა ალექსანდრომ ისე, თითქოს იგი გაიგებდა მის ხმას,

– სიკვდილმა წამართვა შენი თავი. ახლა მე წამოვალ შენთან, შენს საპოვნელად!

ერთი წამით მოეჩვენა, თითქოს მისმა ცოლმა გაიღიმა და თვალებიც გაახილა და ისეთი გამმაგებით დაუწყო კოცნა, თითქოს გააცოცხლებდა, ემახდა და ყურში მგზნებარე სიყვარულის სიტყვებს ჩასჩურჩულებდა, მაგრამ ის ყინულისვით ცივი იყო.

მოგვიანებით, საძინებელი ოთახის კარი რომ შეამტვრიეს, სადაც მიცვალებული იწვა, ნახეს, რომ მთლად გაფითრებულს სიკვდილის სიცივისგან, სისხლისგან დაცლილსა და სისხლით ერთიანად შეღებილ ალექსანდროს გულში მაგრად ჩაეკრა ცოლი.

შალამანცა, ალრილ დე 1916.